

Символіка маленької свічки

Наталія ДЗЮБЕНКО-МЕЙС

Поява нової поминальної культури, уособленої в запропонованій Джеймсом Мейсом “Свічці пам’яті”, вужче – “Свічці у вікні”, не була якимось збоку насадженим феноменом, а ґрунтувалася на глибокій народній традиції, проросла з християнської культури в усіх її течіях і розвилках. Тому вона була сприйнята українським народом як своє, природне. Те, що тайлося глибоко в народній свідомості і моралі, на що підсвідомо всі чекали, щоб на перший же поклик негайно спливити, відкинути старі совкові помпезні ритуали з обов’язковими трибунами для обраних, покладаннями ритуальних вінків під бравурні марші й парадні кроки вишколених військовиків. Ця нова поминальна культура включала в себе широкі народні маси, незалежно від їх статусу, політичної орієнтації і місця в суспільстві.

І так. Одночасно відбувалася неухильна загрозлива інституалізація урядом, місцевими чиновниками новітнього поминального ритуалу. Звісно ж, залежно від політичних поглядів. З 2003 року, з часу, коли небесна огненна пташина згряя приземлилася на Михайлівській площі і замиготіла тисячами вогників, ми могли спостерігати різні намагання влади то контролювати, то забороняти, то просто ігнорувати цей прояв всенародної колективної пам’яті й духу. Але символіка маленької свічки була такою промовистою, рідною і практично всемогутньою, живою, що її об’єднавчий дух були не спроможні загасити ні політичні баталії, ні поляризація суспільства під час виборів. У часи випробувань – двох революцій, російсько-української війни свічка пам’яті горіла як ніколи яскраво, об’єднувала українських патріотів навколо непромінальних цінностей пробудженої народної свідомості. Вона уособлювала не просто жалобу за

полеглими під час страхітливого Голодомору 1932–33 років чи масових голодів 1921–22, 1946–47 років. Це був чіткий сигнал суспільства владі, світу, самому Творцю, що воно не згодне забувати та прощати, що воно не безмовне і ніколи більше не допустить на своїй землі повторення кривавих звірств. Немислимих трагедій.

Це дало поштовх багатьом змінам і процесам декомунізації, становлення громадянського суспільства, про що мріяв і багато писав Джеймс Мейс. Увага до власної історії збіглася в часі з початком кривавого протистояння на Майданах під час революції гідності, воєнного протистояння з озброєним до зубів імперським звіром. Свіча палала, прояснювалася душі і серця. Цей маленький вогник став сигналом до пробудження і осмислення себе як народу, нації. Вона фактично стала оборонцем української держави бо захищала наші душі від історичної амнезії і духовного рабства.

До цієї ідеї Джеймс Мейс ішов довго і складно. Він усвідомлював надзвичайне значення нової символіки. Просвітницьку роль пам’ятників жертвам Голодомору як місць індивідуальної та колективної жалоби, а також як інструмента розбудови нації і легітимізації державної незалежності. Та найбільше його хвилювало – чи стануть вони місцями сумління, де пам’ятають про минуле і ведуть відкритий діалог – як протистояти його спадщині.

Його Свічка стала результатом глибокого вивчення історичних процесів і по суті підсумком його діяльності як ученого і українського патріота, який глибоко вболівав за майбутнє країни, що стала йому рідною. Він прийшов до неї через осмислення України як постгеноцидного організму та українського суспільства як постгеноцидної спільноти. Саме проти цього діагнозу затята нині виступають як московські псевдоісторики, так і їхні

апологети на Заході, яких ми часто і так гостинно приймаємо тут, в Україні, заморочені гонористою термінологією.

А чи усвідомлюємо ми, які силові поля задіяні у цьому питанні, які підводні течії спрямовані проти нас? Як часто на перевірку виявляється, що їхні дари у вигляді громіздких розкішних фоліантів, присвячених історії України, є по суті дарами данайців? Численними троянськими конями, з якими треба розбиратися і знищувати. Сучасна західна історіографія є поділеною стосовно причин Голоду і ролі в ньому етнічного фактора. Та й самого слова Голодомор на Заході намагаються здебільшого уникати. Наприклад, близький друг Джеймса Мейса – відомий історик Андреа Граціозі – наполягає на визначенні його як геноциду, тоді як інші, відомі нам і щедро обласкани нашою прихильністю, такі як Марк Таугер, Дейвіс і Стівен Віткрофт заперечують будь-який національний фактор Голоду і ставлять під сумнів його штучний характер. Це майстерно приховано під громіздкими академічними багатослівними викладками, оманливою багатозначністю. Але це є, і цього складно не помітити. Проти таких концепцій свого часу гостро виступав Джеймс Мейс. А ми публікуємо, пропагуємо, не вдумуючись, яку шкоду вони завдають українській науці. Ще є такі впливові історики, як Норман Неймарк і Тімоті Снайдер, які вважають, що офіційне визначення геноциду є історично обмеженим та занадто вузьким для розуміння злочинів сталінізму. Більшість українських істориків, котрі досліджують Голод, сходяться на думці, що він був результатом радянського терору, спрямованого проти українців. Натомість російські історики наголошують на класовому вимірі Голоду та заперечують національні аспекти сталінської політики.

Закінчення на стор. 5

ГЕОРГІЙ ФІЛІПЧУК

3-4

НАТАЛІЯ ДЗЮБЕНКО-МЕЙС

5

ЮРІЙ МИЦІК

6

ЯРОСЛАВА РІЗНИКОВА

12

СЕРГІЙ САВЧЕНКО

14

“Це був час великого єднання сили духу, людей, одержимих відстоювати своє право бути гідними – у своїй країні, на своїй землі, заради свого майбутнього”.

Майдан. Свобода. Гідність

Юлія КАПШУЧЕНКО:

– Хтось сказав, що треба пити молоко, бо нас труїли газом. І ми пили його літрами, цокаючись пластиковою склянкою ще в цілих профспілках на Майдані.

Носіння маски 8 років тому теж було мейнстрімом. Не тому, що боялись вірусу. Щоб не дихати сльозогінним газом, яким пшикала на нас “беркутня”. Щоб не ідентифікували спецслужби, бо на активістів тоді полювали найманці влади. Ще згаршин і аж чорні маски за кілька годин на вулиці – це була нормальна практика. Тому маска – must have.

Звісно, ці замальовки писалися активістами Революції Гідності в Києві пізніше. Не тоді, коли 8 років тому 21 листопада зібралась сотня активістів проти рішення влади давати задню в євроінтеграції.

На той день ніхто і не мріяв про Майдан, і не знав, чим це все буде закінчуватись. Все починалось доволі спонтанно, без координаторів, неорганізовано. Без перспективи, що це все переросте в Революцію, де в прямому етері розстріляють сотні протестуючих. У прямому етері їх і відпалачуть, і поховають. На нас дивитиметься увесь світ і “співчуватиме” під “Пливе кача”.

З перших і до останніх днів я була учасницею Революції. Була на Майдані ледь не щодень. Жодного разу про це не пожалувала. Все рухається як має – один крок вперед, два назад. Це сумно, але такі правила життя.

З перших днів Євромайдану

У мене досі є той зимовий революційний пуховик, який смердів Майданом. Саме смердів. Запах свободи не завжди приємно пахне. Це була суміш чаду, гару, каші, газу, вогких дров. Так пахла станція метро “Хрещатик”. Так пахли люди в транспорті. Їх легко можна було вирахувати по запаху.

Я прала цю куртку раз на тиждень, бо запах відверто бісив. Сьогодні дістала її з шафи, понюхала. Пахне пральним порошком.

Не хочеться країні бажати революцій. Але якщо на свободу чи цінності народу посягатимуть, Майдан у нас є. Куртка в мене теж. Поки чиста. Але готова пахнути свободою.

Сергій БРИГАР:

– Помаранчева Революція, Революція Гідності, російсько-українська війна. І це події лише останніх 18 років, лише початок XXI століття... Насправді ж український народ століттями б’ється проти загарбників. Боротися і перемагати – це і є шлях українців.

Героїзм, самопожертва, вміння йти до кінця, битися попри все – це і є відмінні риси найкращих з українців. Підкорити таких людей якщо і можна, то лише на якийсь час, бо далі вони все одно повстануть і скинуть ярмо.

Але аналізуючи події, які ще свіжі та умовно свіжі в пам’яті, я бачу тенденцію, яку задля самої можливості побудови нормального майбутнього необхідно додати: у нас є чудові, сміливі, сильні, відповідальні люди, яким не все одно – справжні громадяни, і загалом нам непогано вдається здобувати свободу, але, на жаль, поки що ми не навчилися її втримувати.

Справжніх громадян рівно стільки, скільки достатньо для того, щоби будь-яка шваль, що, дорвавшись до влади, розвертає Україну в бік мовдорда,

вилітала на смітник, але замало для того, щоби потім оптимально облаштувати наш спільний дім і не допускати реваншу ворожих сил.

Янукович і Зеленський – це діагнози суспільства, яке недостатньо цінує свободу! Це результати виплеканих тупими, здебільшого російськими “силіконовими” шоу безвідповідальності, спрощеності мислення, відсутності смаку. Це оті от “поприколу”, “какаяразніца”, “хужебудет”. Це домінування російської мови з її наративами на широких просторах...

Наша теперішня ситуація дуже складна. Люди, які нині керують державою, прагнуть створити авторитарну систему і залишитися “біля кормушки” навечно. А ще вони не здатні протистояти Путіну. Ба більше, вони навіть не хочуть цього робити. Їм би “договориться где-то посередине”... І це велика проблема. Упродовж двох із половиною років вони демонструють здобутки Революції Гідності та по гвинтиках розбирають систему державного управління...

Зрозуміла річ: віковичний ворог, який нині йменує себе Росія, аж ніяк не змирився з нашою незалежністю та західним вектором. Кінцева мета ворога незмінна – припинення державної незалежності України! Досягати її можна різними засобами: добитися повної здачі від влади (неважливо, якої саме); проводити спецоперації для відщипування наступних територій; дестабілізувати ситуацію до настання хаосу і увійти; роздати паспорти добням, які, мешкаючи в Україні, перебувають в орбіті “рускогоміра”; чи просто імітувати привід для початку наступу...

Тут необхідні готовність до різних варіантів розвитку подій та ґрунтовна дипломатична робота. Вистояти можна, лише маючи широку підтримку союзників...

Все дуже непросто, але українці вміють виходити із ситуацій, які здаються безвихідними!

Зараз усі, хто мислить і для кого незалежність, свобода, честь, гідність є цінностями, мають об’єднатися задля протистояння загарбникам!

Думаю, ми достатньо сильні, щоби відстояти своє.

Світла пам’ять полеглим за свободу та велика повага живим, які продовжують боротьбу – кожен на своєму місці!

Слава Україні! Героям Слава!

Рефат ЧУБАРОВ:

– В історії кожного народу є такі часи, коли слід обирати: або вільний розвиток на своїй землі, зберігши гідність і свободу, або рабство, погодившись на покірність та гноблення чужинцями.

Я гордий тим, що у своїй багатовіковій історії кримські татари та українці ніколи не припиняли боротьбу за свою свободу і землю та зберігали свою гідність.

Свобода та гідність є тими принципами, зберігаючи та спираючись на які, ми виженемо російських загарбників з окупованих територій, включаючи Крим, та відновимо територіальну цілісність Української держави.

З Днем Гідності та Свободи!

Віра КИТАЙГОРОДСЬКА

У нації моєї два крила.
Яка би січа і яка негода...
Її розп’яли, а вона жила
З Архангелами – Гідність і Свобода.
Її ховали в вічній мерзлоті,
Її виривали жито із підводи.
А в неї були жили золоті
З Архангелами Гідності й Свободи.
Над нею вічно зяє хижий рот,
Щоб проковтнути у московські броди,
Та є непереможним мій народ –
З двома крильми від Гідності й Свободи!

Євген НИЩУК:

– Відчуття Майдану і спогади про нього важко вмістити в декілька фраз, адже події часом видавалися надто стислими в історичному вимірі. Ба, за одну ніч, за декілька хвилин – пробігали цілі століття.

Майдан назавжди в моїх думках, роздумах. У різні часи виникають різні спогади. І надихаючі, і теплі, і палаючі, і просякнуті болем. Але найголовніше, що це був час великого єднання сили духу, людей, одержимих відстоювати своє право бути гідними – у своїй країні, на своїй землі, заради свого майбутнього.

Майдан, Герої Небесної Сотні, а потому – тисячі Героїв, що ціною власних життів боронять свободу України на Сході, чітко окреслили межу, де по один бік – відвага, честь та гідність, а по інший – байдужість, зрадництво і рабство.

І знову листопад, і знову в повітрі брижить тривога. Вартість свободи і гідності вже надто висока, нам є що втрачати.

Борімося!

Наталія ДЗЮБЕНКО-МЕЙС:

– Я все пам’ятаю. Кожен день Майдану, вогні і смерті, розпач і страх. І гнів, обурення, немислимий підйом духу, коли на сурми Небесної сотні відгукнулися мільйони. Плече до плеча. Душа до душі. Але не вітаю, не сприймаю День Гідності святом. День гніву, боротьби, героїзму, національної солідарності – так. А ще гіркої, обпикаючої пам’яті. Свято завжди означає певне завершення, перемогу. Та ніщо не скінчилося. Майдан переріс у російсько-українську війну, на якій чи не щоденно гинуть наші герої. І “Пливе кача”, ридають матері, сиротівтють діти. І кінця-краю російському безумству не видно.

Ще далеко до того світлого дня, коли почнемо перековувати мечі на орала. Під пронизливим світлом Майдану добре видно наші поразки, помилки, наші хитання. І не можна не помічати, яким отруйним є савуління ворожих Україні медіа, якою солодкою і звабливою для поступливих душ є проросійська пропаганда. А ще – смертельно небезпечною. Від того і наш внутрішній роздрай, невпевненість, непослідовність. Наростання внутрішньої порожнечі і страхів. Це також територія Майдану. Безкомпромісного, жертвованого, спрямованого в майбутнє. Тому кажу собі, тобі, кожному: не зрадь Майдан! І тоді неминуче буде і в нашій українській хаті свято.

Михайло СИДОРЖЕВСЬКИЙ:

– Двічі в XXI столітті в ці листопадові дні – у 2004 і 2013 роках – українці повставали за Свободу і Незалежність проти тиранії, окупації і колаборантства.

Двічі в XXI столітті українці дивували світ своєю мужністю, самопожертвою і непереборним прагненням бути вільними людьми у вільній, демократичній країні.

І кожного разу плодами наших перемог користались плебеї і запродавці.

І кожного разу Свобода і Незалежність опинялись під загрозою.

Чому так відбувається?

Невже все так, як написала Леся Українка:

“В нас не було мети. Було завзяття,
Відвага, може навіть героїзм,
і з нас було доволі”?..

Не хочу вірити і не хочу сприймати цього гіркого вердикту геніальної поетеси...

Сьогодні знову, як це було в нашій історії неодноразово, Господь нас випробує – жорстоко і немилосердно.

Сьогодні знову, як це було в нашій історії неодноразово, тутешні плебеї і за-

проданці, ніби хробаки, заходилися підточувати підвалини нашої ідентичності, а найлютіший і споконвічний ворог – хижа, кровожерлива імперська Росія – намагаться знищити нашу Державу...

Проте ми знаємо, якою високою є ціна нашої Свободи і Незалежності.

Проте ми знаємо, що ми – переможемо. Слава Україні!

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

Сто років намагаємося розібратися в сторінках нашої минувшини, коли українці після поразки національно-визвольних змагань, уярмлені більшовицьким “світлим майбутнім”, знову опинилися в жорнах винатовлення. Як вдалося вижити народові, що впродовж чверть століття переніс три (сплановані лєніністами-сталіністами) масштабні людиновбивства українців (1921–23, 1932–33, 1946–47 років). Вони стали класичним прикладом *советського геноциду*, спрямованого на винищення українського народу.

Найперше, Голодомор передбачав ліквідацію українського селянства, яке було оберегом національної ідентичності, української культури, мови, традиції, віри. Косіор, опричник Сталіна, назвавши “український націоналізм” головною небезпечкою для радянської влади, розкрив сатанинську мету більшовизму – український селянин кидався в жертву створенню радянського народу. Проте навіть фізичного виморення голодом було замало, а тому геноцид передбачав низку інших зловисних заходів людиновбивств.

Друге. Необхідно було винищити масовими розстрілами, репресіями, депортаціями, каторгою, голодом національні релігійні, інтелектуальні, політичні еліти, остаточно спаралізувавши душу нації шляхом прямого **вбивства української інтелігенції.** Саме вона формує й утверджує національну ідею, виховує національну свідомість, створює ідеали, духовну культуру, передаючи їх наступним поколінням. Цього найбільше страхався комуністично-колоніальний режим Московії. Адаже в 20-х роках дуже помітним стає національно-культурний рух української молоді, зокрема селянської. Відомий дослідник історії української культури М. Семчишин згадає вислів Б. Антоновича-Давидовича, що молодь “**як на Січ валила в літературу**”, лякаючи тодішню більшовицьку верхівку. Недарма Москва, комуністична влада колоніальної України ліквідувала тоді 89 найвідоміших діячів літератури. 1934 року засуджено до страти 28 знаних письменників. Серед них були й західноукраїнські (брати Крушельницькі, Р. Сказинський), які, повіривши сталінським фарисеям, приїхали в радянську Україну. Відбувалося масове обезголовлення українського народу шляхом фізичного знищення найкращих представників національної інтелігенції: науковців, літераторів, мовознавців, істориків, митців та культурних діячів. Репресовано та знищено 27 дійсних членів Всеукраїнської Академії Наук та трьох членів-кореспондентів, заарештовано (процес СБУ) понад 250 науковців, ліквідовано гуманістичні установи Академії (Історично-філологічний, Соціально-економічний відділи, Археографічну комісію, Історичну секцію). Дефіцит національних наукових кадрів вражав. Зате, заявляла Полонська-Василєнко, їх вистачало “на Соловках, Медвежій горі, на Воркуті, Колимі, в бухті Ногайській та інших таборах”.

Третій складник українського геноциду – ліквідація **Української Православної Автокефальної Церкви**, що була “душею України”. Величезний вплив на народ УАПЦ, яка почала відроджуватися в часи української революції, становила така ж небезпека для більшовицького експерименту що й селянство та національна інтелігенція. Розпочавши з масових пограбувань церков, монастирів, духовних, культурно-історичних цінностей, більшовики приступили до руйнування історичних пам’яток часів княжої, козацької доби, які нагадували про історичну тяглість і самобутність українства,

«Що ж тепер нам їсти?!. Іжте землю»

Вкотре пригадуються слова великої совісті дослідника Голодомору-геноциду в Україні Джеймса Мейса, який нагадував сущим: щоби знати куди йти, необхідно пам’ятати звідки йдемо. Пам’ятати добро, зло, діяння славні й огидні, друзів і недругів, не блукаючи в координатах часу, простору, цінностей.

знищивши в Києві Свято-Михайлівський, Братський монастирі, Десятинну, Успенську церкву, Миколаївський собор, побудований Іваном Мазепою, тисячі храмів по всій Україні. Уже з 1922 року ГПУ встановило тотальний контроль над українською Церквою. У 1927 і 1930 роках були репресовані митрополити В. Липківський та М. Борецький, як і тисячі інших єпископів та священників. Щоби уявити рівень цього страшного геноциду, що відбувався під гаслами боротьби з “націоналістичними ворогами”, доречно навести лише такі факти. Якщо в Україні 1927 року налічувалося 10 657 священників і 34 єпископи, то 1933-го залишилося всього 200 священників, а з 34 єпископів природною смертю померли тільки двох.

У цей трагічний період існування бездержавної української нації паралельно здійснювалися заходи **четвертого** напрямку геноциду – заселення України іноетнічними елементами (переважно російськими), при цьому радикально змінювався національний склад і структура населення України. Українці знищувалися, денационалізувалися, розпоршувалися по “*сибірах*”, “*соловках*” і “*світах*”.

Під час спланованих голодоморів, коли українці вмиряли цілими селами, родинами, на їх місце завозили “благодійників” з Росії. “*Пам’ятаю 1933 рік*, – свідчить Г. Є. Пометій, Нікопольський р-н, Дніпропетровська обл., – *там померла бабуся лежала на вулиці, – моя також лежала в ді. Підвода їхала по селу і збирала трупи, і скидали на кладовищі. Багатьох вивезли до Казахстану. В ті часи до нас в село поселяли багато сімей російської національності...*” (із кн. “Геноцид в Україні 1932–1933 рр.”). Такими бузувірськими методами і засобами московські родовбивці змінювали етнічну мапу України, що й досі стоїть важким клубком у горлі національного організму.

Страшною прелюдією українського геноциду 30-х років став масштабний за кількістю своїх жертв голод в Україні 1921–1923 років, який більшовики намагалися вичавити з народної пам’яті. *Наші* освіта, наука, інформаційний простір, кінематограф протягом багатьох десятиліть, занашені брехнею офіційної політики, продовжували обривувати українців.

Апологети геноциду знайомили суспільство, молодь із резолюціями зборів і мітингів трудящих, документами, в яких засуджувалася антирадянська гнилого капіталізму, висловлюючи влчність Комуністичної партії і Радянському уряду, великому російському народові за надану допомогу в ліквідації голоду. Усі вони вчили безперервно “*дякувати*” партії. За те, мабуть, що ще “*живі*”. Шкільні, університетські підручники, згадуючи дещо про голод 20-х років, передовсім у Поволжі, захилялись від прославлення Лєніна та його соратників за “*допомогу*”. Про Україну Москва мовчала, оскільки Кремль використовував голод з метою остаточного розгрому повсталого українського селянства. Різко збільшувалися хлібозаготівлі в голодуючих районах України, хоча в липні 1921 р. “*офіційно*” розпочався голод, вимагалось зібрати 100 млн пудів хліба лише з проподатку, а військовим частинам дозволено **використовувати зброю**. Населення українських земель (особливо південних) залишилося без хліба, там голодувало понад 4 млн селян. Представник допомогової організації Нансена В. Квислінг засвідчував (лютий 1922 р.), що в Україні близько 7 мільйонів людей (без українських земель Кубані) *„вмирають з голоду в усьому страшному розумінні цих слів“*, 40% з них – діти. Повнозаконний представник УНР в екзилі О. Шульгин звернувся по допомогу голодуючим українцям до Нансена, а через місяць це питання місяця УНР поставила в Парижі (ЦДАВО. Фонд 3696. Оп. 2. Спр. 438. Арк. 26–27, 44).

А ось що пропонувала в цей час українцям більшовицька влада. У травні 1921 року Петровський, Фрунзе та Раковський отри-

мали телеграму від Лєніна, в якій той вимагав зібрати з України до 300 мільйонів пудів хліба. Восени 1922 р. Москва в умовах голоду розпочала світовий експорт зерна. З України одразу ж забрали 13,5 млн пудів (!) зерна нового врожаю. Якщо в Україні допомогу отримували близько 7,5% голодуючих, то в Росії частка таких складала 80%. Голова Раднаркому УСРР Х. Раковський погрожував міністрові лорду Керзону припиненням поставок українського хліба, якщо Великобританія не визнаватиме Радянську Росію. А у вірного соратника-лєнінца, вождя Комінтерну Овсія-Гєршена Зінов’єва (як і в багатьох інших більшовицьких сатрапів) нагромадилося в 1922 році аж 400 млн дол. на банківських рахунках. Кількість померлих з голоду на півдні України вже перевищила 500 тис. жертв.

Отож для українців репресія, пожежа, смерть і голодний рік, а для чужинців – зарібок і грошовий притік. На крові та недолі. Який страшний перегук з мерзотністю діянь нинішніх “зінов’євичів” в умовах сучасних українських реалій! Адаже в Україні 8-ий рік йде російська війна, а в офшорників доба золотого дна. “*Прохаючих*” і “*волаючих*” політиків щодо захисту олігархів (будь-якого пошыву), яких буцімто позабавили “*прав людини*”, виявилось надмір багато. Як гною!

Як тодішні трагедії, так й нинішні негардазі мстять спільні причини й відповіді. **Південний народ не може мати кращої долі.** Бо велике значення для народу має свобода і великим нещастям є втрата її, – писав Григорій Ващенко. **Поновлений народ не може користатися для себе з природних багатств своєї країни.** Україна, що розкинулася на просторах з найбагатшою в світі чорноземлем, у надрах її лежать багатющі поклади, але нарід її живе у великій бідності. **Причина всього того та, що українці – не господарі на своїй землі.**

А тому й не зміг такий народ уберегти себе від голодоморів-геноцидів. Не спасенним для нього виявився важкий, жертвоний труд. Бо уярмлена і безрадїсна праця є корисною лише для чужинця, зажди, доморошеного глитая. Тут азирівське “*добре працювати лопатою*” не врятує. Корінь зла на видноті. Як не стати найбіднішою нацією Європи, коли за десятиліття лише однією олігархічною групою “*вивезено*” (чит. вкрадено) з України 470 млрд доларів?! Народ в умовах пїднєвільності ніколи не досягне бажаного “*щастя й волі*”, адже завжди “*гіркий з чужої ниви хліб*”, – писав Б. Лепкий.

Тому визначальною життєвою стратегією українців залишається (після двох Майданів!) остаточне розкрячення, визволення від чужинських кайданів. Внутрішні і зовнішні. Лише тоді національна енергія набуде іншого змісту. Формальна конституційна (політична, правова, економічна, особистісна) свобода не стала, на жаль, гарантом української вільної праці **для себе і для суспільного блага.** Це той випадок, коли вона не приносить належного результату. Бо всі плоди падають під тягарем несвободи й олігархічної влади. Єдиний вихід – вибороти справжню Свободу України “*у своїй хаті*”, на своїй, Богом даній землі. Саме про це нагадують українцям жахи голодоморів. За останні десятиріччя в Україні і за кордоном з’явилось чимало ґрунтовних праць, мистецьких доробок з проблем українського Геноциду, відкрито музеї, діючі виставки. На Головній Раді ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка 20 листопада 2021 року народний художник України Валерій Франчук озвучив пропозицію щодо організації загальноукраїнської виставки “Голодомор-Геноцид 1932–1933 рр.”, залучивши до акції вчених, митців, громадських і державних діячів, просвітань.

Заслугове суспільної уваги книга “Геноцид в Україні 1932–33 рр.” за матеріалами кримінальної справи № 475 (2014 р.) на основі розслідування СБУ. У збірнику зазначено, що “з врахуванням кумулятивних втрат внаслідок голодомору в Україні втрачено 10 063 000 осіб”. Апеляційний суд Ки-

єва 13 січня 2010 року констатував факт геноциду в Україні та визнав організаторами вчинення тяжкого злочину Сталіна, Молотова, Кагановича, Постишева, Косіора, Чубаря, Хатаєвича.

Важливим моментом у розслідуванні став висновок, що Голодомор-геноцид на території РФ був також штучно вчинений сталінським тоталітарним режимом виключно у місцях компактного проживання українців. Генерал СБУ М. Герасименко, аналізуючи методику й тактику розслідування цього страшного злочину, згадає про *етнографічну карту слов’янства, складену в 1906 році в м. Києві професорами Т. Флоринським, Д. Менделєєвим, яка свідчить, що місцями компактного проживання етнічних українців на території РФ були Білгородська, Воронежська, Курська, Саратовська області, територія біля річок Дону, Середньої та Нижньої Волги, Кубань та Північний Кавказ.*

Про сплановане людиновбивство українців голодом стверджували численні свідчення очевидців, яким вдалося вижити. Свідок Черниш П. К. (1921 р. н., Попільнянський р-н, Житомирщина) розповідає, що *втєкти від голоду ніхто не міг, без документів відлучитися було неможливо, затримували та поміщали в в’язниці. Ніякої допомоги від радянської влади населення не отримувало. Влада не лише не допомагала, але й ставила війська, щоби люди не тікали, а гинули...*

Матвійчук Л. П. (Брусилівський р-н на Житомирщині) згадувала, що батьку вдалося потайки покинути село і втєкти до Росії. Повернувшись, розповідає, що у Росії *взагалі немає голоду, там хлібом годують свиней...* Коли брату Івану вдалося вступити до технікуму в Ленінграді, – свідчить Бабенко В. Д. (Васильківський р-н на Київщині), – *то літом 1933 року приїхав до нас та розповідав, що в Ленінграді голоду немає, там можна придбати все: рибу, хліб, ковбасу. Харчі доступні для людей. У той час населення України вимирало від голоду.* Овдіюк О. І. з Володарського р-ну на Київщині стверджує: *“під час голодомору в мене загинуло 13 родичів”.*

Архіви засвідчують про трагедії дітей, до яких голод “*прийшов*” раніше 1932-го. Зберігається лист учнів Печірської школи Брацлавського району до ВУЦВК про голодування. 1 листопада 1931 р.: *“...в шлунок болює від того сміття, яке зараз їмо, бо у нас забрали не тільки хліб до зерна, а й картоплю, квасоло і все що можна їсти, з картоплі роблять горілку, а ми їсти не маємо що. За взуття вже мовчимо, але просимо не губити нас голодом. Ми надіємося, що Радянська Влада не дасть нам загинути і не буде годувати кулями замість хліба як годували наших батьків царі”* (ЦДАВО України. Ф. 1. Оп. 7. Спр. 145. Арк. 148 зв.).

Телеграма Кам’яньського райвиконкому на Дніпропетровщині до Наркомосу УСРР про відсутність продовольства в **дитячій колонії**. 21 березня 1931р.: *“Колонія двести двадцять дітей снята централізованого снабження хлебом детей. Децентрализованное запрещено. Остається совсем без хлеба”* (ЦДАВО України. Ф. 166. Оп. 10. Спр. 444. Арк. 21).

Інформація про стан постачання **вчителів** продуктами харчування та промкраном. 1931 р.: “Постачання хліба не було за лютий і березень. Два місяці не видавали борошна. Учителі (які брали участь у хлібозаготівлях) роздягнені й босі. (ЦДАВО України. Ф. 166. Оп. 10. Спр. 424. Арк. 21).

Звернення до Президента США Ф. Рузвельта Громадського комітету рятуку України в Чехословаччині про допомогу українському народові. 30 жовтня 1933 р. *“Пане Президенте! Український народ на Радянщині вмирає з голоду. Цей голод не є випадковим явищем, або стихійним лихом, чи природним нещастям. Він був спричинений системою большевицької диктатури та протіукраїнської політики... Звертаємося до уряду в Вашингтоні, щоби він, заки вирішуватиме справу визнання Світів, вислав до СССР американську комісію, яка б перевірила політику Москви...”* (ЦДАВО України, ф. 4008, оп. 1, спр. 1, арк. 15).

Закінчення на стор. 4

“І ті, що не чують стогону помираючих людей, свідомо знищених людиноненависництвом, солідаризуються із злочиним та підтримують геноцид проти українців”.

Закінчення. Початок на стор. 3

«Що ж тепер нам їсти?!. Іжте землю»

Місцеві “активісти” (комунисти, комсомольці) заповідили виконувати генеральну лінію більшовицької партії, яку виголосив Сталін ще на четвертій нараді ЦК РКП (б) з відповідальними працівниками національних республік і області 1923 р.: “Партія, яка стоїть при владі, потребує того, щоб мати на окраїнах марксистські надійні кадри з місцевих людей, зв’язаних разом з тим з широкими масами населення”. (Й. Сталін. Статті й промови про Україну. 1936. К., Партвидав ЦК ВКП (б) У. — С. 194).

І таких кадрів, вихованих сталінською педагогікою, було достатньо в часи Голодомору, які, як пси-цербери, глумилися над своїми. “У селі Безбородьки померли від голоду більш ніж 500 осіб, майже все село, — розповідала Литвин М. Г. з Канівського р-ну Черкаської обл., — по селу ходила “мітла”, до складу якої входили голови сільради, колгоспу та активісти. Вони вилучали все їстівне з метою доведення людей до голодної смерті, а коли все забрали, моя мати спитала у голови сільради: “Що ж тепер нам їсти?!” На що він відповів: “Іжте землю”.

На XVI (1930) та XVII (1934) з’їздах ВКП(б) Сталін подав сигнал для нищення українства, заявивши про небезпеку ухилу до місцевого націоналізму, який ослаблює єдність трудящих народів СРСР; боротьбу з уміряним куркульством на селі; український націоналізм, з яким перестали боротися і дали йому розростися до головної державної небезпеки (Там само. С. 208–211).

Показники цієї “боротьби” успішно перевиконувалися завдяки кістлявій руці голодомору, який організували та здійснювали кати українського народу, довірши до найстрашнішого — людодітва, що засвідчують архіви СБУ.

Нині відкрито тисячі документів, які показують одну з найтрагічніших сторінок ге-

ноциду в історії людства, що була свідомо дією режиму більшовицької Росії. І ті, що не чують стогону помираючих людей, свідомо знищених людиноненависництвом, солідаризуються із злочиним та підтримують геноцид проти українців.

Ще донедавна з трибуни Верховної Ради був чутий вереск на штиб харківської комуністички, що “все эти разговоры (о Голодоморе) — это выдумки тех, кто пытается очернить советскую историю и уничтожить все то положительное, что было создано большевиками, а затем и коммунистами в Советском союзе”. Марно полемізувати. Радше послухаємо очевидців, її земляків, які мають моральне право на правдиве слово. В архіві Служби зовнішньої розвідки України зберігається, наприклад, справа репресованого сільськогосподарського вчителя, студента літературного факультету Харківського інституту професійної освіти Олексія Наливайка з Кременчуцького району на Полтавщині. У шоденнику за 1933 рік він пише: “Прочитав газету “Правда”... Дійсно, що їй би личила назва не “Правда”, а “Брехня”... У більшовицькому СРСР дуже багато “громких” слів і дуже мало хліба. Масове вимирання з голодної смерті цілих сімей. Скрізь панує нечувана більшовицька реакція. Хто десь словом обмовиться або зіжне сніг зерна, тяжко (як контрреволюціонер) карається: конфіскація, заслужка. Якщо не опухлий, то обрікається на голодну смерть. Страшно, нечувано... Я глибоко переконався, що більшовизму лише треба бути знищеному...”

Боротьба за національну пам’ять і проти неї продовжується. Тому Народ необхідно безперервно “годувати” культурою. **Національною Культурою і Правдою**, передаючи наступним поколінням духовний спадок, традицію, віру батьків і пращів, великі ідеї звитяг за власну державність, що гарантує ви-

живання, життя, прогрес Української Нації.

Хоча “годування” культурою, правдивою інформацією не є простим завданням, адже вони стають чимраз недоступнішими. Зростається малочитаюче суспільство. Невтішний факт. У 2020 р. лише 8% українців проводили своє дозвілля за книжкою. Цю наростаючу тенденцію загальної неосвіченості не можна прикривати фіговим листком **діджиталізації**. Попри всю важливість цього напрямку інформаційної політики ніде в цивілізованому світі не ігнорується книга. Тамтешня політика — не замість, а поряд. У сусідній Словаччині продається в 10 разів більше книг на душу населення ніж в Україні. За даними Київського міжнародного інституту соціології понад 60% дорослого населення України за рік жодного разу не відвідали бібліотеку чи книгарню. Здавалося б в умовах збубоніння населення роль публічних бібліотек мала б зростати як базовий елемент культури, науки, освіти. Однак, ні. Мережа публічних бібліотек України скорочується. За останні десятиліття кількість їх зменшилася ще на 3 тис. (до 15 тис.). Закриваються, як правило, сільські бібліотеки. Відставання від європейських країн у сфері інформатизації є разючим. На бібліотеку припадає лише 1,4 комп’ютера. Доступ до інтернету має лише третина бібліотек, а кожна четверта — не опалюється.

Ще більш швидкими темпами ліквідовуються книжкові магазини. У минулому році було закрито ще 50. То до якої ж Європи прагнемо, коли ігноруємо національні творчі спілки, науку, книгу, мистецтво, культуру?

Так, на одну книгарню 2018 року припадало 140 тис. українців, а 2020-го — 165 тисяч, що в 10–15 разів гірше європейських показників (Польща — один магазин на 12 тис. населення, Німеччина — один на 15 тисяч). У Польщі на порядок більше магази-

нів книги, аніж в Україні, де їх близько 200. Примітно, що на кінець 2020 року в Україні функціонували понад 20 тисяч аптек. Ця статистика лише підтверджує факт духовної (і не тільки) хвороби Нації та майже очевидної (з присмаком етноциду) політики стосовно Українського народу, стимулюючи процеси винародовлення українства.

За таких умов важко (відповідно до Стратегії національної безпеки) “рішуче протистояти гуманітарній агресії, розвивати українську культуру як основу консолідації української нації та зміцнення її ідентичності; удосконалювати військово-патріотичне виховання молоді”.

Заява очільниці Українського інституту книги О. Коваль про “**побудову в Україні однієї суперсучасної, технологічної, інклюзивної Бібліотеки, щоби до неї приїжджали люди зі всього світу**” ситуацію не змінить. Плагіаторство озвученої раніше ідеї по “створенню суперсучасного університету” на тлі “культурних вовчих ям” не покращить якість соціокультурного середовища. Адже рівень культурності народу не вимірюється декоративним локальним досягненням.

Український художник С. Якутович запропонував свого часу об’єктивнішу оцінку життєдіяльності, заявивши, що **цивілізація — це відсоток культури на душу населення**. Бо тільки освічена, по-громадянському вихована Нація здатна усвідомити її гідно шанувати свою національну Пам’ять, Історію, Традицію, будучи оберегом власної Ідентичності, Державності. Патріотичний, об’єднаний внутрішньою силою, такий Народ не дозволить “проярмаркувати” Україну, не впустиє у свій дім москвича чи іншого бузувиря і вже ніколи не стане приреченим “**їсти землю**”.

Георгій ФІЛІПЧУК

Альона РАДЕПЬКА, м. Хмельницький

Не один раз доводилося чути вислів “Ні корови, ні свині, тільки Ленін на стіні”, але ніколи не надавала йому особливого значення. Донедавна. Поки не натрапила на нього випадково, читаючи фольклорно-краєзнавче видання Любові Сердуніч “І слово боролось”, де містяться зразки народної творчості (пісні, прислів’я, приказки, перекази, загадки, “опухлі” анекдоти, словотвори тощо), створені людьми під час голодоморів 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947 рр. Виявляється, у нього є відповідники, і чимало. Наприклад: “Ні коняки, ні свині, тільки Ленін на стіні // Ще й покаже рукою: іжте дулю з баландою” або “Ні корови, ні свині, // Тільки гасла на стіні”, чи “В тридцять третьому году // Люди мерли на ходу // Ні корови / ні свині // Тільки Сталін на стіні”. Як зауважує дослідниця, “...зразки українського фольклору, пісеньки й вірші про голодомор мають багато варіантів, що засвідчує їхню поширеність Україною”.

Навіть у ті страшні часи люди не втрачали віри та оптимізму, шукаючи шляхи визволення від сатанізького режиму. Вони передавали один одному ці вислови з усвідомленням небезпеки для свого існування. Ці вислови перетинали кордони сіл і потрапляли в уста інших жителів, перекладаючи, змінюючи у формі, але не в значенні і призначенні. Вони ставали зброєю, котрій не знаходилося відбою. І хоча декому може здатися, що написані вони у гумористичному стилі, то хочеться нагадати: у той час людям було не до сміху. “Усна народна творчість періоду голодомору — це не сміх крізь сльози, це й не плач. Це і не розпач. Це — щось більше, ніж віра і відчайдушність. Ці твори — доказ незнищенності нашого народу, а тому вони — безцінні”, — зауважує Любов Сердуніч. А легкий гумористичний тон — лише оболонка, під якою — неспинні сльози і величезні клубки болю, котрі глибоко залагали у серцях мільйонів страждальців.

Фольклорно-краєзнавче видання вся не ненавистю і вірою, сарказмом та іронією, гнівом і проклинаннями, котрі від слова до слова ненаситні справедливості, якої у той стражденний час не було, як не було найсвятішого: шматочка хліба на столі.

Дослідниця Любов Сердуніч не приховує свого обурення, чим хоче достукатися до сер-

«І слово боролось»...

Л. А. Сердуніч. *І слово боролось (Український фольклор періоду голодоморів; статті та художні твори авторки про голодомори в Україні)*. — Хмельницький: ФОП Цюпак А. А., 2018. — 140 с., іл.

ця кожного українця, щоб не мовчали, не забували, щоб пам’ятали, бо “людська пам’ять — це зброя”. Вона не може пробачити часової несправедливості, коли заборонялося говорити про голодомор, коли згадка про це каралася розстрілом чи засланням у Сибір, на Соловки. Але радіє, що нарешті це сталося, що люди прозріли і приховане стало явним.

Звичайно, у книзі лише частина “створеного тоді словесного відображення буття” і більшість “на щастя, вийшли з активного ужитку”, “проте ця творчість нашого народу становить неабияку цінність серед досліджень і теж свідчить про голодомор 1930-их років, про терор і репресії”, — стверджує Любов Андріївна. Хіба можна спокійно читати і не реагувати на витвори: “Сидить Сталін у столиці, / їсть вкраїнські паляниці. // Що у нас забрав — / за кордон продав”; “Пріїхало ГПУ, / загнало дітей в кропиву. // Біжить, діти, в темний бір: // Батьків везуть на Сибір”; “Є ще трохи буряків // Для радянських дураків /”; “Не шукайте домовину: // Батько зів свою дитину. // З бичем ходить бригадир, // Людей гонить на Сибір”? Звичайно, ні! Тільки поспівчувати...

Неоціненна духовна скарбничка книги — прислів’я і приказки, які Любов Сердуніч упорядкувала за абетковим ладом — це щось значно більше за просто фольклор, це душа, яка палає у світі жорстокості і вимушеного страждання. Авторка ділить їх на три частини: “Час агітації за колгосп”, “Вступ до колгоспу. Голод”, “Прислів’я перших колгоспних років”. У них — відчай, нестримність і безмежне бажання змінити своє прокляте життя: “Не знали, що навечно державі позичали”; “Ні круп, ні му-

ки — ходять люди-здохляки”; “Ні хліба, ні кулеша, лиш голодна душа”; “Пийте воду, іжте січку — виконуйте п’ятирічку”; “Україна — рідна мати, не вкрадеш — не будеш мати”; “Голод — не тітка”; “Голодному і з Богом, і без Бога — на цвинтар дорога”; “Їсти хочеться, аж шкіра болить” тощо. “Ці короткі твори не лише констатували, а й часто застерігали, повчали, розвінчували і засуджували від імені тих, хто спізнав їх гіркий зміст”, — зазначає дослідниця. За її словами, нерідко прислів’я ставали одним рядком із тодішніх пісень, але він був настільки точним і визначальним, що замінював цілі трактати.

Особливо виразні, дошкульно-сповідальні “опухлі” анекдоти, які народжувалися в людей із реалій робітничих буднів і свят, сповитих у чорну хустину і підперезаних жагою до менш стражданого життя. “У той час, коли по радію звучали замовлення про Сталіна і партію, пошепки, потай, з вуст у вуста передавали-

ся народні твори про справжню дійсність”, — зауважує Любов Андріївна у своїй книзі. Увагу привертає один із “опухлих” анекдотів, який яскраво демонструє культ особи Сталіна. Назва його — “Вшанування Шевченка”. Так ось: “На сцені висить картина “Сталін на просторах Радянського Союзу”. Лектор читає доповідь “Роль Сталіна у колективізації України”. Хор виконує пісні про Сталіна. Артисти читають вірші про Сталіна. Демонструють фільм про Сталіна.

— Що це?
— Це йде вечір пам’яті Тараса Григоровича Шевченка”.

Також у фольклорно-краєзнавчому виданні значне місце посідають складно-

скорочені слова та новотвори, які “розвінчували сталінську політику та її вождів”, веселі оди на замовлення влади, свідчення очевидців голодоморів на Старосинявщині Хмельницької області, зокрема, із села Теліжинці, де народилася Любов Сердуніч, прозові та поетичні твори авторки, в яких вона щемно і співчутливо розповідає про жахіття голодомору.

*Стискається серце, холонуть долоні,
Як лиш уявляєш ті втрати без війн.
Це ж скільки народу померло ще в лоні!
І хто за ті чорні діла відповідь?*

Таке запитання ставить Любов Андріївна у своєму вірші-передмові, але відповіді не знаходить. Якщо на початку поезії воно лунає притишено, виважено, то наприкінці — волає: “І ХТО за ті чорні жнива відповідь?!” Наприкінці збірки, як завершення, підсумково, слово, — вірш “Хай відповідь мені Москва!”. Він — відповідь на вірш-запитання “Хто відповідь?”. І ця відповідь прийшла до авторки внаслідок її багаторічних досліджень. Обидві ці поезії — своєрідне обрамлення збірки.

Врешті, дослідниця закликає не бути байдужими до людської біди і берегти пам’ять про безжалющо закатованих страшною смертю: “Вшануймо пам’ять невинно убиєнних: хтось — записавши спогади очевидців голодомору, хтось — поширенням правди, донесенням її до памолоді, свічею пам’яті, квіточкою до могили масового поховання, а хтось — активними діями з упорядкування чи встановлення пам’ятного знака в селі...”

Пам’ять... Тільки вона наділяє силою і вселяє віру, що такий злочин проти українського народу більше ніколи не повториться. Тому, ставлячи автограф на книзі, авторка додає: “Дбаймо разом, аби подібне ніколи не повторилося!”

Вожді відходять, система руйнується, а люди залишаються — зі своїм розумінням, своїм баченням, своїм Словом, яке пройшло не одне печло, але не здалося і не здається, бо в цьому його сила, правда і життя.

Р. S. 2007 року за вагомих особистих внесок у дослідження голодоморів в Україні та активну громадську діяльність Президент України Віктор Ющенко, який свого часу “сприяв відновленню історичної правди, пробудженню нашої національної свідомості і людської гідності”, нагородив Любов Сердуніч орденом “За заслуги” III ступеня.

Наталя Дзюбенко-Мейс Чорні дзвони гудуть у тобі, у мені...

Я повернуся з чорного врожаю
В голодне поле — голе і безкрає,
Оте, яким колились ти перейшов...
І я згадаю, що твоя це кров.

Я повернуся по ядучій мерві
І пригадаю, що твої ці мертві,
Й вони для тебе суть не чужина,
А рідні долі, рідні імена.

Я повернуся — сива і безкрила...
Я в тому полі серце залишила.
То був найважчим — первісний засів
Гіркотних сліз та вистражданих слів

Бо крізь літа я чую крики, стогін...
О, Господи! Їх тисячі... Мільйони...
Звичайні люди — добрі і прості
Конають на голодному хресті.

І стільки болю аж по самі вінця...
Ти все ідеш, неначе волхв по зірці,
І через простір душу пропіка
Неопалима іскра колоска —

Останнього з гіркотного жажину...
...Над прірвою твоя лягла стежина,
Над прірвою з правничої п’їтми
Несеш в руках розгнівані громи.

Село. Голод

Джеймсу Мейсу

Не ворушилось ганку спустіле крило,
Не спала росо спозарання,
У жаскому вогні догорало село,
Помирали селяни... Останні...

І до церкви, сповзались страшні кістяки,
Що уже без хреста... Тільки круки...
Піднімалися вгору сухі п’ястуки
Від голодної темної муки.

Відлітали лелеки, і душі, і дим
Ще курився із мертвого поля,
І такої розпуки, такої біди
Не було ще ніде. І ніколи.

Ще учора співало, сміялось, цвіло,
Від зорі — то орало, то сіяло,
А сьогодні конає голодне село
Хліборобів і гречкосіїв.

Вся земля, мов підсудна, у гратах стерні,
Заростає гіркими ярами.
Чорні дзвони гудуть у тобі, у мені...
Над іще нерожденними — нами.

Там велика моя помирає рідня
У голодних літах лиховісних.
І це нам — їхня жменька остання зерна,
А мені — недоспівана пісня.

Там бабуся конає, іще молода,
У своїй спорожній хатині,
Там вселенська розпука. Біда. Там орда,
Що як пошесть вернулася нині.

А горбочки все тріскають, як мозолі...
Колосочки худі рученята...
Чорні дзвони гудуть у розломах землі,
У яругах святих і проклятих.

На холодних вітрах вигорає стерня.
Тільки туга у вічному полі,
І літає лихе понад ним вороння,
І згорає мій голос від болю.

Не забути мені, не забути тобі
Ці жита, що зітліли під корінь,
Це Село, що згоріло в жаскому вогні
Непрощеного Голодомору.

В тяжкій хвилині я печуся жалем,
Яку сім’ю, яку родину мала б!
Як радісно цвіли б мої сади!
Мої бабуні лагідно старіли,
І ця ріка ніколи не зміліла,
Бо цього не дозволили б діди.

Та я б тоді і відчаю не знала,
На цих порожніх крижаних вокзалах,
Де вже ніхто не жде мене назад.
І не було б в оселі злої пустки,
Лелеки би гніздилися в капусті,
І підкидали нових немовлят.

А на весіллях би гули оркестри
Кружляли у танку брати і сестри
Вуйки лукаво морщили лоби,
...Якби не зупинись вічні жорна,
Якби не темна ніч голодомору,
Якби всі якось вижили... Якби...

Вознесіння свічі

У проминальних видавах і снах
Сумні простори облітає птах.
В магічному небесному порталі
Танцюють золотаві стихіалі.
І кличе, манить материнський сад.
Я вперше не напишу листопад.

Бо тільки тіні на сліпих полотнах,
Дощі не потрапляють до блокнота,
І вітерець розгублено гуде,
Вискубуючи листячко руде.
Уперше не пишу сьайні пейзажі,
Бо пензлі всі у кіптяві і сажі,

А всі свічада мерхнуть у крові.
Там образи ворушаться живі,
Там руки, губи, обриси, овали,
Там падолист, який у мене вкрали.
Там мертві віддають живим мечі
При вознесінні пам’яті й свічі.

Бо падають і падають солдати,
Під свисти куль і ревище гармати.
І віють чорні, з півночі, вітри...
Гори свіча! На цілій світ горі!
Освітлюючи небо і простори.
Це наше давнє українське горе,

Ми добре знаєм що печать злоби —
Впеклося з стародавньої доби.
Ми по ділах неправедних впізнали,
Бо знов війна, як пошесть. Знов навала.
Знов меч лягає в чорний переділ,
І гільзи — в попільничих міст і сіл.

Пала свіча в кривавій круговерті,
Та є страшніше, шось страшніше смерті:
Коли не повертається назад,
Огніста осінь в материнський сад,
І кам’яне серце у недюзі,
І байдуже, де вороги, де друзі,
Й однаково, що батьківський поріг
Загрозило простукує батіг.

...Нестерпні втрати. Та через прозоріння
Іде свіча до свого вознесіння.

Закінчення. Початок на стор. 1

Чому це важливо? Чому в дні, коли ми у скорботі схилиємо голови над нашими полеглими, я звертаюся до таких складних понять як геноцид, постгеноцидність? Їх витоки і наслідки. Наполягаю на їх точному і безкомпромісному використанні саме сьогодні? На осмисленні і вивченні. На послідовній подальшій боротьбі за визнання народобивства в Україні актом геноциду.

Тому що вогник нашої пам’яті має не гліти, а горіти ясним безпошадним полум’ям. Бо наша Свіча — не ритуальна забавка, а інструмент нашого поступу. Тому що Джеймс Мейс вважав, що вивчення тотального зламу суспільства, нації на всіх її рівнях, важливе не стільки для історії, скільки для майбутнього народу і держави. Вся суть не тільки і не стільки в традиційному превентивному ударі проти будь-яких спроб повторення минулого.

Дж. Мейс вважав, що розкриття трагічних сторінок минулого може бути важливим ланкою в системі державного самозахисту, наряду з такими важливими сферами, як військова оборона і дипломатія. А, можливо, й найважливішою. Тому, що прийшов час народам говорити не мовою гармат, чи політичної риторики, а мовою культури, наукових відкриттів. У світі, переважаному небезпечними технологіями, перенасиченому напруженою протистоюнь, голоси страдників із тридцять третього допоможуть зупинити надто гарячі голови і загребущі руки. Окрім того, допоможуть світові зрозуміти нас українців, як багатостраждальну, але сильну націю, яка пережила пекло, вижила і має повне пра-

Символіка маленької свічки

во стали в коло інших народів, доповнюючи світ своїм досвідом, своїм духовним багатством.

Український читач знає і шанує Джеймса Мейса, насамперед, як історика Голодомору 1932–33 років, як виконавчого директора Комісії Конгресу і Президента США з вивчення Великого Голоду в Україні, того, хто на міжнародній арені і в вітчизняному інформаційному просторі наполегливо відстоював концепцію Голодомору, як штучного, умисного, спрямованого проти України як держави і українців як нації, такого, що має чіткі ознаки цілеспрямованого геноциду у всій його страхітливій реальності. Його називали адвокатом України, американцем з українським серцем, більшим українцем ніж самі українці. У чомусь він таким і насправді був, бо сам визнавав, що наші мертві покликали його. І він був свідомий цієї місії.

Запропонувавши і обґрунтувавши концепцію українського суспільства, як посттоталітарного, постгеноцидного, він чітко і аргументовано накреслив шляхи виходу з цього тупика: “Неможливо одним ударом розрубати клубок нагромаджених суперечностей. Там, де суспільством володіє ідея радикальної перебудови життя, існує реальна можливість створити “кінець світу в одній окремо взятій країні”. Про це не можна забувати, тим паче, що Україна й далі є країною з тоталітарною схемою влади. Старі структури управління, примат державної економіки, сама психологія громадян у поєднанні з економічною кризою — все це може бути напрочуд сприйнятливим до ідей

чергової доктринізації суспільства. Хоч як це дивно, але будь-яка ідеологія, що спрямована у “світле майбутнє” і ставить за мету докорінне перевиховання людини, рухається не в майбутнє, а в печерну епоху. Вона не несе людям ніякого майбутнього. Традиційні авторитарні форми правління західних країн поставали на ґрунті повернення до своєї історії, культури, духовності. Це та жива основа, на якій зростали західні демократії. Тому, на мій погляд, мають рацію ті політики, котрі висувають на перший план проблеми відродження духовності, традицій. Це шлях самоорганізації суспільства, можливо, не такий радикальний, зате більш перевірений і ефективний”.

Переїхавши 1993 року в Україну, майже півтора десятиліття живучи між нас, приглядаючись до українських реалій, він з пронизливою ясністю зрозумів: тоталітарне минуле й надалі утримує в своїх цупких тенетах український народ, і саме в цьому криється причина чи не всіх наших негараздів у політиці, економіці, культурі. Розірвати замкнене коло, вийти з історичного глухого кута можливо в єдиний спосіб: проаналізувати що з нами трапилось. З’ясувати в чому причини невдач української державності у XX столітті, усвідомити чому “мертва рука минулого нависає, як прокляття, над чолом живих”. Джеймс знову і знову повертався до трьох Голодоморів, які пережила Україна, — 1922–1923, 1946–1947 років і, звісно ж, найжорстокішого — 1932–1933 років, коли було зламане становий хребет української нації, виморено його основу — селянство. Про це Джеймс писав у статті “Повість про двох

журналістів. Волтер Дюранті, Гарет Джонс і Пулітцерівська премія”. Писав про те, якою повинна бути свобода слова і як зрада та продажність одного журналіста призвела до того, що американське суспільство було введено в оману. Знаючи про трагедію, коли на очах всього світу помирав український народ, політики тоді промовчали. Скільки людей тоді загинуло? Джеймс досліджував це. Але розумів: можливо, цілковитої правди ми так ніколи і не будемо знати. Важливе інше: щоб ми йшли цією дорогою визнання і пам’яті. Очевидно, достеменно і не довідаємося, скільки мертвих сіл було заселено росянами. Але дослідження вказують, що після 1933 року їхня присутність на етнічних українських землях різко збільшилася. І як працювали так звані буксирні бригади, горезвісні “двадцятип’ятитисячники”? Скільки їх, звідкіля вони, яка їхня подальша доля?

Так, багато питань Голодомору ще не досліджено. Поки горить свічка, робота продовжуватиметься. Бо “немає кращих дверей, більш широко відкритих для вивчення природи, ніж розгляд фізичних явищ, що розігруються при горінні свічки”. Це Майкл Фарадей, видатний англійський фізик, основоположник вчення про електромагнітне поле, який вивчав вивчав феномен свічки, немов первісний відбиток пальця Бога. Крапка, з якої все починалося. Світ, розум, людина. Закони світобудови. Закони любові відкривав у її полум’ї американський дослідник історії України Джеймс Мейс.

Тож запалімо Свічку пам’яті. На наших майданах, площах, покинутих цвинтарях, безіменних могилах. У наших серцях. У наших вікнах...

Наталя ДЗЮБЕНКО-МЕЙС

Мова і культура для українців – це політика

Віра КИТАЙГОРОДСЬКА,
голова Чернівецького обласного
об'єднання ВУТ «Просвіта»
ім. Т. Шевченка

У нашого народу так складається історія, що мова, культура й релігія – це політика самоідентифікації, складна безперервна історична битва за власне існування. Хтось докладається до неї тілом і душею, хтось лише подумки, хтось спостерігає з-за рогу хати, що скраю. Але завжди у нашій нації є ті, хто здатен рухати українську ідею вперед себе, як каменярі, що будують великий і вічний храм. Їх треба пам'ятати поіменно, їх потрібно згадувати.

Напередодні свят у Чернівецькому храмі святої Параскеви за ініціативи правління обласного осередку ВУТ «Просвіта» відбулася служба Божа за пом'яником наших славних лицарів слова і чину: Нестора Літописця, Григорія Сковороди, Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Юрія Федьковича, Василя Стуса, Василя Симоненка, Василя Макуха, Леся Курбаса, Михайла Стельмаха, Валер'яна Підмогильного, Миколи Куліша, Миколи Хвильового, Євгена Плужника, Миколи Зерова, Івана Багряного, Остапа Вишні, Олександра Довженка, Людмили Старицької, Олекси Влизька, Григорія Косинки, Михайла Семенка, Михайла Драй-Хмари, Майка Йогансена, Мирослава Ірчана, Марка Вороного, Івана Микитенка, Пилипа Капельгородського, Кліма Поліщука, Дмитра Загула, Михайла Бойчука... і вже зовсім новітнього убієнного за українську мову – спортсмена із Запорізької області Миколи Балабатька, якому сепаратист востромив ніж у саме серце...

Усі вони згадані тут, ще сотні не названих через свої національні пріоритети стали мучениками. Через це всі наші світські свята – не стільки веселі, скільки

сумні. Але і смуток, і пам'ять, і любов уже, здається, починають склеювати українську громаду, повільно, але все-таки об'єднуювати, поза всіма зусиллями кремлівських і довкола кремлівських комбінаторів.

Незважаючи на осінню мжичку та вічну заклопотаність справами, на святкування нашої писемності й культури до пам'ятника літописцям України-Руси зійшлося гарної громади: освітяни і просвітяни, науковці, митці, громадські діячі й активісти, депутати місцевих рад, журналісти, студентство та ліцеїсти.

Попри урочисту мить, як не зауважити, що у нас, в Україні, у 2021 році депутат Верховної Ради якийсь Кива привсефейсбучно розстрілює портрети Шухевича і Бандери? І всім найнятим на охорону і безпеку держави байдуже? Чи всі звикли, що у нас стріляють впродовж понад триста років, а ми не озираємось, хто впав?..

Зрозуміло, мудреці знають, що можна розстріляти тіло, але не душу й пам'ять. У цьому контексті промовистим був виступ молодих просвітян, яких привела проректор Буковинського державного медичного університету Ніна Зорій. Це колектив славнозвісної «Трембіти», майбутні лікарі, які виконали сучасний патріотичний гімн нашої молоді: «Батько наш – Бандера, Україна – мати».

Цього року буковинська «Просвіта» поповнилася ще одним молодим ім'ям. З промовою про роль просвіти і культури до присутніх звернувся заступник голови Чернівецької обласної ради, племінник Героя України Володимира Івасюка Михайло Павлюк. Він вручив нагороди – пам'ятні відзнаки на честь 400-ліття перемоги в Хотинській битві (дуже важливі і присутній у заяві світові про українське війське і його роль у європейському

контексті) – письменникам Василю Джурану, Василю Васкану, краєзнавцю Тарасу Романку. Про світовий феномен української мови розповіла професорка Чернівецького національного університету, відома лінгвістка і поетеса Світлана Шабат-Савка. На велелюдному заході прозоро і демократично було обрано керівницю молоді буковинської «Просвіти» – директорку Чернівецького ліцею № 12 Руслану Бабух.

– Розумію надзвичайну важливість і відповідальність такої місії, намагаюсь виконувати її задля правдивої пам'яті про нашу історію, задля відродження юних українців в українському дусі, – наголосила пані Руслана.

Від правління обласного осередку вона отримала книги для учнів ліцею, які доглядатимуть пам'ятник літописцям України-Руси, що розташовується поруч з ліцеєм. Тут таки привселюдно було вирішено: місцева «Просвіта» спільно з депутатським корпусом міської та обласної рад запровадить спеціальну відзнаку для закладів освіти, найбільш дієздатних і активних щодо втілення національної просвітянської ідеї.

Плекаймо мову солов'їну

Марина КИСИЛИЦЯ,
т. в. о. головного редактора газети
«Вижницькі обрії»

Вижницьке районне об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, первинні осередки просвітян та Центр професійного розвитку педагогічних працівників Вижницької міськради провели відкритий онлайн-урок «Любімо і плекаймо мову солов'їну» для учнів 5-11 класів Вижниччини з нагоди Дня української писемності та мови. Відкрив захід голова районної «Просвіти» Дмитро Никифоряк.

Діти, вчителі та батьки долучились до ширшої розмови про те, як маємо любити, шанувати, пропагувати нашу милозвучну мову. Словами великого Тараса Шевченка заслужений працівник культури України Михайло Ковалюк разом зі своїми вихованцями з Буковинського центру мистецтв Златою Романюк, Олександром Бухваком, Катрусєю Романюк звеличили наш Божий дар у літературно-музичній композиції «Думи мої, думи».

До школярів звернулись голова районного товариства «Гуцульщина» Василь Марчук, вчителька української мови і літератури Руслана Шпінтрак, головна освітянка Берегометської селищної ради Людмила Бердюк, поетеса з Іспаса Олена Швейко, директорка бібліотеки Валентина Білак та авторка цих рядків.

Вихованці Банилівського ЗСЗО І–ІІІ ступенів імені І. Дяконюка показали відео, в якому об'єднали найпопулярніші цитати про мову відомих українців. До прикладу, письменника Олесь Гончара: «Мова – це доля нашого народу, і вона залежить від того, як речно ми всі плекатимемо її».

– Дбайте, любі діти, про цистоту своєї мови, не бійтесь заглядати у словник. У спілкуванні вдома, в школі, з друзями чи в соцмережах будьте ввічливі й пишайтеся тим, що наша мова, пройшовши тернистий шлях, сьогодні успішно розвивається, – наголосив Дмитро Никифоряк.

Отень Юрій МИЦІК,

д. і. н., проф.,
засл. діяч науки і техніки України

Ім'я історика, педагога і активного діяча «Просвіти» Василя Біднова (Бідного) (1874–1935) не дуже відоме. Однак він входив до числа трьох видатних наукових і культурних діячів передреволюційного Катеринослава (нині – Дніпра): Дмитро Яворницький, Адріян Кашенко і Василь Біднов. Останній народився в Широкому (нині – районі Дніпропетровської області). Після закінчення Одеської семінарії і Київської духовної академії (КДА), де він заприятелював з Є. Чикаленком, О. Лотоцьким, О. Кониським та іншими активними діячами українського руху, осів у Катеринославі, де викладав у місцевій семінарії та гімназіях, ґрунтовно займався історією, став секретарем Катеринославо-вченої архівної комісії і активним діячем «Просвіти» поряд з Дмитром Дорошенком і Дмитром Яворницьким, друкувався в українських виданнях...

Біднов особливо тяжів до історії запорозького козацтва і Православної Церкви, він став чи не найкращим знавцем архівів з козацької історії. Цікаво, що приятель з Яворницьким не зашкодила Біднову інакше поглянути на козацтво. Коли Яворницький романтизував його,

Повернення із забуття

Біднов змальовував козацтво реалістично, показав розвиток на Січі земельної власності, промислів, торгівлі, освіти й церковної організації, аргументовано заперечив твердження про примітивність і недорозвиненість запорозького козацтва. Водночас його капітальна праця «Православна церква в Польщі і Литві» (перевидана в Мінську у 2002 р.) принесла йому загальне визнання і Макаріївську премію. Але тверда позиція Біднова щодо української мови спричинилася до відхилення його кандидатури на посаду доцента КДА.

У 1918 р. він став професором новоствореного Катеринославо-ського університету, а в жовтні того ж року перенісся до Українського державного університету в Кам'янці-Подільському, де став деканом богословського факультету. Тут він працював разом з ректором проф. Іваном Огієнком (в майбутньому митрополитом Іларіоном), познайомився з Головним Отаманом УНР Симонем Петлюрою та ін. Через поразку УНР він емігрував і подальша його діяльність пов'язана з українським вільним університетом в Празі та Варшавським університетом. У 1928 р. гине його старший син Арсен, з яким він був на еміграції, потім арештову-

ється й гине в сталінських концтаборах його дружина, звинувачена у справі СВУ – талановита письменниця Любов Шемплінська (літературний псевдонім) Жигмайло. Був репресований і загинув в концтаборах брат Василя Біднова – Митрофан... Це підкосило вченого, спричинило його тяжкі хвороби і смерть. Похований він був у Варшаві... На його смерть провідні діячі української еміграції відгукнулися рядом спогадів та некрологів, але вони були абсолютно недоступними в СРСР.

У радянські часи про Біднова майже не згадували, бо він в очах компартійних можновладців був «буржуазним націоналістом», «церковником», «емігрантом»... Уже одного з цих ярликів було достатньо, щоб викреслити Біднова з числа діячів української науки і культури... Лише в часи «перебудови» стали з'являтися праці, присвячені цій особистості та його науковій спадщині.

У 2021 році вийшов збірник «Праведна душа. Василь Біднов у спогадах сучасників», який підготував провідний дніпровський краєзнавець, журналіст Микола Чабан. У книзі зібрано спогади про Біднова Дмитра Дорошенка, Олександра Лотоцького, Наталі Василенко-Полонської, В'ячес-

лава Прокоповича, Марини Антонович-Рудницької, Софії Русової, Василя Симовича, Ганни Чикаленко та інших. У додатках вміщено архівні документи 1921–1923 рр., які стосуються крем'янецького періоду емігрантського життя Біднова, його листи до Юрія Магалецького, а також підготовлені канд. істор. наук Інною Старовойтенко його листи 1928–1932 рр. до Левка Чикаленка та Ганни Чикаленко-Келлер. У цих матеріалах міститься величезний пласт інформації не тільки про життя й особистість Біднова, а й життя української еміграції в Польщі і Чехословаччині.

Мемуаристи одноставні в оцінках відкритості, комунікабельності, доброти, глибокої релігійності Біднова (дехто називав його праведником), його широму бажанні прислужитися українській справі, незважаючи на заборони начальства. Вони зокрема відзначають, що Біднов прекрасно організував екскурсії дніпровими порогами (серед екскурсантів були й С. Єфремов, В. Дурдуківський, В. Шульгін), був автором книги про них, виданої у 1919 р., тобто раніше книги Яворницького. Демид Бурко зупинився на поширеній московській практиці переробляти на свій лад українські прізвища (ця практика продовжилася і в часи СРСР). Так, з Мордовця

зробили Мордовцева (письменник), з Комара – Комарова (публіцист), Щоголя – Щоголів (поет), зі Старченка – Старцева (архітектор), з Бідного – Біднова... Наводяться цікаві факти про головування Біднова на Українському губернському з'їзді Катеринославо-щини (травень 1917 р.), на якому його обрали до Центральної Ради; педагогічна й наукова діяльність в Кам'янці-Подільському і на еміграції. О. Лотоцький навіть список основних праць Біднова, а також наукових проблем, над котрими він працював, що допоможе наступним поколінням істориків.

Мемуаристи-історики підкреслюють глибоке знання ним архівів, особливо Катеринославо-ських, багатство виписок з них (на жаль, більшість цих матеріалів загинула), безкорисливе бажання поділитися ними з іншими, допомоги історикам в пошуках потрібних документів.

Усі матеріали ґрунтовно прокоментовані, також книга містить фотоматеріали – зображення Біднова в колі науковців, педагогів та громадських діячів української еміграції.

Тож читачі отримали ґрунтовний і добре опрацьований збірник спогадів про важливу особистість в науковому і громадсько-політичному житті України першої третини ХХ ст. – Василя Біднова.

Казимир ЯРЕМА, голова Тернопільської районної організації ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, член агітаційної групи Тернопільського району на Референдумі 1991 р.

Для того, щоб незалежність України була підтверджена всенародним волевиявленням, за пропозицією тодішнього голови Народної Ради академіка Ігоря Юхновського і було проведено Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 року.

Сьогодні, пригадуючи і аналізуючи ті події, ще раз переконуєшся, що перемозі на референдумі значною мірою сприяла активна агітаційна роз’яснювальна робота, проведена тисячами активістів визвольного руху за відродження України.

Всеукраїнський штаб із проведення референдуму очолював один із перших співголів обласної організації НРУ Василь Турецький із с. Петриків, у штабі працювали активісти-рухівці Богдан Гнатишин і Левко Крупа із смт Велика Березовиця, Роман Сидяга із смт Великі Бірки, Микола Нестеров із с. Настасів, Василь Квасновський із с. Петриків працював в обласному штабі.

Районний штаб із проведення референдуму очолював Євген Косьмина із с. Біла. Одними з перших включилися у роботу з підготовки референдуму активісти визвольних змагань за відродження України цього періоду В. Дячун, І. Колочка, Р. Мацелюх з Великих Бірок, Зіновій Гар-

Шлях до волі

До 30-річчя Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року

ник і Є. Матковський з Прошова, І. Сута, М. Сташок, Р. Решетуха з Великих Гаїв, Б. Венгер із Мишків, І. Пастух з Дичкова та багато інших. Національно свідомі жителі району приходили в штаб і виявляли бажання їхати на Схід, щоб вести там роз’яснювальну роботу. У складі агітаційних бригад нашого району їздили цілі мистецькі колективи з Жовтневого, Настасова, Білої, Лозови (керівники М. Рапіта, А. Мацейків, В. Блажевська, Д. Кчак).

Спогадами про поїздки агітаційної групи у східні регіони України я хочу поділитися з читачами тижневика “Слово Просвіти”. Нас було 38 осіб. Вийшли з Тернополя на Донбас 15 листопада 1991 року. Ми розуміли, що від результату нашої агітаційної роботи певною мірою залежатиме, бути чи не бути Україні незалежною державою, і вірили, що нам вдалося пробудити український дух у серцях жителів Донбасу, і вони проголосують за незалежну Україну.

У Краматорську нас досить тепло зустрів тодішній голова місцевого осередку Товариства української мови ім. Т. Шевченка Василь Новоринський. Щоденно ми проводили кілька зустрічей із виробничими колективами підприємств, установ, з учнями шкіл, виступали в кінотеатрах. Дохідливим, чуйним словом, яскравими прикладами з мови-мислісторії України пробуджували національну свідомість українців Донбасу Богдан Машталер, Микола Табачук, Казимир Ярема (тодішні директори Великогаївської, Довжанської та Острівської середніх шкіл), вчителі Ганна Шаварин (с. В. Гаї), Марія Федун (с. Біла), Володимир Ханас (с. Дубівці), Б. Воляннюк (с. Острів). Із захопленням жителі Краматорська сприймали чарівні мелодії українських пісень у виконанні народного самодіяльного хору “Конар Лемківщини” із села Жовтневе під

керуванням Михайла Рапіти. Активними учасниками хору були Ганна Гріщенко, Теодор Партик, Марія Пелеш, Богдан Романюк, Ольга Романюк, Ганна Лісняк, Любов і Василь Батоги та багато інших.

Зустрічі у школах організували переважно місцеві вчителі української мови і літератури, історії, музики. Але більшість педагогів не були присутні на наших зустрічах із дітьми, дехто навіть покидав приміщення школи. Зовсім інакше сприймали нас школярі. Особливе враження справляли на них українські національні костюми хористів, наші сорочки-вишиванки, розповіді про січових стрільців, козацтво, Голодомор, українська народна пісня.

Пам’ятаю, стояв я у вестибюлі школи. Навколо шум, гамір, усі йдуть на зустріч. Неподалік зупинилися два хлопчики, учні 5 чи 6 класу. Один сказав: “Слушай, давай смотаємся куда-нибудь”. Другий відповів: “Да ты что? К нам же украинцы приехали!” Діти один поперед одного розбирали листівки, газети і просили дати ще — для бабусь, сусідів.

Запам’ятався такий яскравий епізод нашої зустрічі з жителями передмістя Краматорська. Хор заспівав пісню “Гей ви, стрільці січові”, а потім я коротко розповів присутнім про українське козацтво, січових стрільців і сказав, що Донецчина також була заселена козаками, що всі ми — один народ. Тоді на сцену вийшов старенький дідусь і зі сльозами на очах обійняв мене і сказав, звертаючись до всіх: “Так, ми браття, і ми проголосуємо за незалежну Україну!”

Іншого разу, під час виступу в кінотеатрі, підлітки зустріли нас свистом і тупотінням ніг. Та всі затихли, коли заспівав хор. А ще була цікава інформація, дотепний гумор, наша преса й листівки. Проводжали нас із залу стоячи і з оплесками. Хоча були певні

Звернення

до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Тижневик “Слово Просвіти” — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об’єктивним словом можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Бондаренко Лілія — 700 грн.
2. Дурбак Борис Олександрович — 300 грн.
3. Черняхівський Олексій Іванович — 1000 грн.
4. Дорошенко Лідія Андріївна — 450 грн.
5. Ситник Віктор Тимофійович — 500 грн.
6. Ігнатенко Леонід Миколайович — 1000 грн.
7. Мовчан Павло Михайлович — 1500 грн.
8. Бондарчук Андрій Іванович — 1000 грн.
9. Воротинцева З. І. — 400 грн.
10. Канцер Микола Іванович — 500 грн.
11. Скупейко Лукаш Іванович — 500 грн.

сили, що намагалися перешкодити нашій діяльності, обмежити зустрічі з людьми. На нашому автобусі хтось написав: “Бандерівці, убирайтесь додому!” Але переважна більшість жителів Краматорська та інших міст казали: “Ви не переживайте, ми будемо голосувати за незалежну Україну”. І справді, якщо порівняти теперішню ситуацію на Донбасі із ситуацією 1991 року, то тоді не було такого протистояння між Сходом і Заходом України, і більшість простих людей зі східних областей, отримавши від нас інформацію про економічний потенціал України, вигідне геополітичне становище, високий інтелектуальний рівень українців, сподівалися, що в незалежній Україні рівень життя буде набагато вищим.

Численним агітаторам із За-

хідної України вдалося тоді пробудити національну свідомість українців східних регіонів — більшість із них 1 грудня 1991 року сказала “так” незалежній Україні.

Значення Всеукраїнського референдуму надзвичайно вагоме для долі України, всіх українців. Адже 92 відсотки українців проголосували за незалежну Україну, підтвердивши прагнення нашого народу до волі. Незалежність України була підтверджена всенародним волевиявленням на Всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 року. Після референдуму Україну як незалежну самостійну соборну державу почали визнавати одна за одною країни світу, був денонсований договір про утворення СРСР, величезна комуністично-більшовицька тоталітарна імперія припинила існування.

Миколаївська “Просвіта” з іменем Аркаса

Владлена РУССОВА, голова міського осередку “Просвіти” ім. Миколи Аркаса
Ірина ЗАГРЕБА, заступниця голови

У жовтні просвітяни Миколаєва та Миколаївщини оцінили роботу за період від січня 2020 року до жовтня 2021 року. Миколаївський міський осередок “Просвіти” імені Миколи Аркаса працював у новому складі під головуванням Владлени Руссової, продовжуючи просвітницьку діяльність з урахуванням традицій та нових умов внаслідок карантину.

Традиційно 7 січня 2020 і 2021 років, в день народження Миколи Аркаса, проводилася акція “Запали свічку Аркаса” — в знак пошанування засновника миколаївської “Просвіти”. Перед присутніми біля пам’ятної стели виступили поет, голова ГТО “Просвіта Миколаївщини” Олександр Мачула; просвітянин, автор історичних романів Віталій Рогожа, директор першої української гімназії імені Миколи Аркаса Сергій Бережний, ветерани просвітницької справи Інна Береза, Людмила Старовойт, ветеран АТО, письменник Геннадій Молчанов.

Загалом робота навколо постаті Миколи Аркаса набула різних форм. Зокрема, член Національної спілки письменників Ук-

раїни Віталій Рогожа написав і видав книгу “Сузір’я Аркасів-Богдановичів”, присвячену лавреату Національної премії імені Тараса Шевченка Дмитру Кремению. Зауважимо, що й автор цього твору є одним з лавреатів премії імені Аркаса.

Просвітяни Миколаївщини вшанували пам’ять ще одного лавреата премії Аркаса — письменника, перекладача Валерія Бойченка, який стояв біля джерел відновлення миколаївської “Просвіти” у 1989 році. Просвітяни Інна Береза, Галина Гич, Микола Євтушенко, Дар’я Лук’яненко, Олег Матіюк, Владлена Руссова, Людмила Старовойт і Тетяна Тверда до 80-річчя Валерія Бойченка були залучені до написання історико-біографічного видання 2021 року Миколаївського обласного інституту педагогічної підготовки.

Тісний зв’язок існує між просвітянами та колективом Першої української гімназії імені Миколи Аркаса. Поети й прозаїки, науковці-просвітяни беруть участь в акціях пошанування учнями й учителями гімназії Миколи Аркаса. Сприяють просвітяни-науковці також поповненню фондів Миколаївської обласної універсальної наукової бібліотеки (МОУНБ) матеріалами аркасівської тематики.

До 30-річчя проголошення Незалежності України наша “Просвіта” в партнерстві з ЦНБ імені Марка Кропивницького започаткувала річний цикл просвітницьких студій “Українські герої в літературі і мистецтві”. Розпочали в липні із зустрічі з ветераном російсько-української війни Геннадієм Молчановим та студією “Сучасна війна в сучасній літературі” від Інни Берези.

Кандидат філологічних наук, проректор з наукової роботи Університету імені Пилипа Орлика Олександр Грищенко зацікавив викладом проблем, породжених війнами, зокрема нинішньою російсько-українською війною, у студії “Від зламанної дитини до образу воїна: по гарячих слідах роману Валерія Ананьєва “Сліди на дорозі”” (серпень 2021 року).

Ще не прочитану сторінку в сучасному українському письменстві 24 вересня розкрила перед слухачами доктор філологічних наук, професор ЧНУ імені Петра Могили Світлана Підпригора, тема її лекції “Українські супергерої” була присвячена коміксу.

Чимало нового почули старшокласники ЗОШ № 25 з лекції доцента Інни Берези “Майдан Гідності в українській прозі”. Йшлося про дев’ять місяців спротиву та відгук цієї події у творчості Андрія Кокотюхи, Андрія

Куркова, Олени Захарченко, Юрія Андруховича та повісті-білінгви Марка Рудневіча.

Про свято захисників і захисниць України та День українського козацтва в циклі про героїв йшлося на лекції “Козак Мамай у живопису” Ірини Загребі. На черзі — студія “Українське козацтво у живописі” мистецтвознавиці Лідії Одегової.

Упродовж 2020–2021 років наші просвітяни були учасниками презентації багатьох книг українських письменників, брали участь в онлайн-конференціях, а Владлена Руссова з доповіддю “Тригорій Сковорода в контексті

“Історії України-Русі” Миколи Аркаса” була учасницею Міжнародної конференції “XX Сковородинівські читання”.

На жаль, підступна пандемія цього року забрала від нас активних членів “Просвіти” — Андрія Алієва та Людмилу Старовойт. Світла їм пам’ять.

Через умови карантину й локдауну ще не знайшов своєї реалізації культурно-просвітницький проект “Українська літературна лабораторія для дітей та підлітків” у межах громадського бюджету Миколаєва, переможця сезону 2020–2021 рр. Працюємо далі.

Павло МОВЧАН,
голова ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка:

– День української писемності та мови в 1997 році ми вперше відзначили в Українському домі як державне свято.

А чи стало це свято загальнонаціональним за майже чверть століття, що минула? Ні, не стало. Чи була вирішена проблема, яку ми тоді озвучували на всіх рівнях, починаючи від Верховної Ради, зокрема, від Народного Руху України? Ні, ми не змогли цього зробити. Чи відзначаємо цей день на належному рівні сьогодні? Ні. Я не чую, щоб представники української влади бодай поклали вінки до пам’ятника Преподобному Нестору Літописцю цього року.

Повернуся до історії свята. Я запитав тоді у Леоніда Даниловича Кучми, який прийшов на запрошення просвітян в Український дім, чи читав він Біблію. Президент відповів, що так. Нагадав йому слова зі Святого Писання: “Слово творяще і воно витворило світ. І сталося все по слову Господньому”. Тоді запропонував: хай буде день не просто української писемності, а й мови. Тому що писемність – це знак, а звук передував усьому. Звук і знак об’єднані в слові. Бо з внутрішнього боку слово – це думка, а із зовнішнього – мова.

Чи можемо ми сьогодні сказати, що є розробки Національної Академії Наук України, присвячені саме цьому аспекту? Тому духопіднесенню, яке було властиве нашим пращурам. Коли слово було витворене, то воно означало весь космос і кожну травинку. І все це передавалося від нащадка віку до сьогодення.

Мова творить людину. Людина не просто народжується, вона народжується з певною програмою. І ця надпрограма дається разом зі словом, рідним словом. І наша сьогоднішня конференція нагадує, що мовний аспект розв’язує всі наші національні проблеми.

Ми відбулися історично. Але ця історична тяглість багато разів переривалася нашими завойовниками. Особливо тими, хто на півночі України. А також на заході – маю на увазі поляків, угорців та румунів, які намагалися відчленувати наші території. І сьогодні нам відмовляють у найважливішому праві бачення світу, бо через слово ми бачимо світ. Кажуть, що нас придумали поляки, або що австрійці придумали нашу мову тощо.

Було велике творення мовного світу, яке починається десь з глибини. Ми навіть не можемо дійти до тієї глибини, де починається наше слово. Але ми можемо побачити кінець, якщо будуть і далі ті процеси денационалізації, поголовної русифікації, які

Виграти війну на мовному полі

Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка провело цілий ряд “круглих столів”, присвячених захисту й розвитку мови, просвітянській роботі в столиці та областях сьогодні. Ми будемо друкувати в тижневику виступи учасників цих “круглих столів” і просимо наших читачів долучитися до обговорення.

сьогодні тривають в Україні: ми не стали єдиним організмом. Бо тільки єдине мовне середовище формує цей організм. Чи можемо ми уявити, щоб євреї, коли відроджували свою державу дозволили дві державні мови? Ні. Про ці речі треба нагадувати. Ми повинні дати сигнал всім патріотичним українським силам, які ще є, що разом слід змінити ситуацію. На 31-му році незалежності народні депутати України з фракції “Слуги народу” голошують за те, щоб змінити статус української мови, щоб навчати іноземних студентів російською мовою. Скільки можна? Процес декомунізації передбачає і дерусифікацію, визнання наших національних прав.

Буде мова – буде нація і держава. Бережемо мову – бережемо державу, бережемо нашу перспективу.

Маємо бути силою протидії, виконувати ту функцію, яку не виконують політичні структури. Маємо бути не тільки контролерами, а й тими, хто застерігає українську владу, хто наполягає. Сьогодні українська проблема є планетарною, так само як і мова є планетарною. Мова безпеки – це національна безпека. Вдаваймося до всіх можливих способів, впливаймо на ситуацію на всіх рівнях.

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік Національної академії педагогічних наук України:

– Упродовж 30 років було багато нормативних документів, починаючи від Конституції України і завершуючи рішеннями Конституційного Суду щодо мови. Багато документів, розпоряджень, законів. Але є знакові, надзвичайно чутливі речі, які зберігатимуться в пам’яті багатьох поколінь. Серед них Указ від 7 листопада 1997 року про відзначення Дня української писемності та мови. Там чітко сказано, що на підтримку ініціативи громадських організацій та з урахуванням важливої ролі української мови в консолідації українського суспільства і видається цей документ.

Хотів, щоб ми нагадали про значимість цього документа, про який сьогодні мало згадують у нашому інформаційному просторі. Але у нас є вчені, педагоги, просвітяни, які можуть висловити свою думку щодо значення для нашого народу і нашої держави Дня української писемності та мови.

Олена СЕМЕНОГ,
завідувачка кафедри української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету:

– День української писемності та мови – це свято державної мови. Маємо берегти мову, берегти державу і наше українське слово, яке формує світ. Кордони мови ніколи не збігаються з географією. І коли людина відрікається від родової пам’яті, то вона дійсно спроможна на все.

Кафедра української мови та літератури нашого університету провела цілу низку заходів, епіграфом до яких можуть слугувати слова Івана Франка: “Маємо навчитися відчувати себе українцями без офіціальних кордонів”.

Якість українськомовної освіти є необхідною умовою стало розвитку, одним із головних індикаторів національної безпеки. А мета українськомовної освіти мовних, літературних, загальнокультурних, особисто ціннісних аспектів з мовним вихованням і його невід’ємними атрибутами – мовним смаком та мовним чуттям. Маємо долучити учнів та студентів до духовних надбань і сприяти формуванню української мовленнєвої поведінки, української мовної стійкості. А це значною мірою залежить від родинного виховання і від підготовки, зокрема, у нашому навчальному закладі.

Ми сповідуємо тези Івана Зязюна про те, що виховання особистості неможливе без духовних зусиль. У радості людського буття найбільше виявляється свобода. Бо радість – це завжди добро, краса, творчість. А добро означає – доба і робота. Доброю називали людину, яка за добу могла виконати багато хороших, потрібної, важливої роботи, важливої для громадянина. А гідний громадянин – тотожний громадянину своєї рідної землі.

Наша кафедра викладає цілу низку українознавчих дисциплін – український фольклор, українська література, сучасна українська літературна мова та ін. Усі ці дисципліни пронизує теза, що національна освіта, патріотизм громадянина ґрунтуються на людиноцентризмі. Сповідуємо такі цінності, як добро, любов до людини та людства.

Ми провели Всеукраїнську науково-практичну конференцію на тему: “Інновація педагогічної майстерності учителя-словесника”. Ця конференція збирає фахівців з різних куточків України. Цього року зверталися до питань

важливості українськомовної освіти та її збереження. Завжди проводимо думку, що ми горді, що є українцями.

До нас долучилися фахівці з Казахстану, Литви, Латвії, Білорусі. А відкриттям цієї конференції стала публічна лекція академіка Георгія Філіпчука “Україноцентризм в освітній політиці”. Ця публічна лекція зібрала до 100 осіб. До неї долучилися колеги з 25 закладів вищої освіти. У рішеннях наших заходів записали, що популяризуватимемо ідеї, які звучать зі сторінок культурологічного тижневика “Слово Просвіти”. Стоятимемо на захисті української мови. А слово захист має корінь – хист, талант, обдарованість.

Василь ГЛАГОЛЮК,
голова Коломийського об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка:

– Сам День української писемності та мови виник як пересторога щодо подальших загроз українській мові. Правильно було підняте питання про те, що не можна зупинитися на досягнутому. Тому що загроза українській мові є. Це ми бачимо з екранів телевізорів, зі стін Верховної Ради України від так званих слуг народу.

І дивного в цьому нічого немає. Упродовж віків стосовно українського народу вживався лінгвоцид. З часів Петра I видано 480 заборон, що стосувалися української мови.

Сьогодні на Західній Україні, зокрема, на Коломийщині, немає великих загроз для української мови. Тому що вона збереглася тут у повному обсязі. Але це питання потрібно тримати у центрі уваги. Адже бачимо в багатьох містах засилля реклами іноземними мовами. У громадському транспорті чуємо російську попсу, інший недосконалий продукт, який отруює душі українців.

У цьому році, зважаючи на епідеміологічну ситуацію, проводимо заходи до Дня української писемності та мови в іншому форматі. Зокрема, куратор молоді “Просвіти” Галина Волошук організувала флешмоби. Звернулися до наших первинних осередків і територіальних громад щодо передплати “Слова Просвіти”, яке стоїть на сторожі української мови, публікує статті, присвячені цій темі відомих вчених, митців. Вже передплатили 50 примірників. Розуміємо, що цього замало. Працюватимемо й далі.

Для того, щоб в Україні завжди була державна українська мова, треба за це боротися й думати повсякчас.

Також хотів би озвучити прохання голови Северодонецької “Просвіти” Ольги Кряжич допомогти у комплектуванні бібліотеки Луганського державного університету внутрішніх справ. Там потребують історичну, сучасну українську літературу. Ми вже відправили кілька пакунків.

Петро ЧЕРНЕГА,
професор Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова:

– Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка та газета “Слово Просвіти” роблять в державі найбільше для збереження, захисту і розвитку української мови.

Українська мова хоча й знала змін, але вона збереглася з прадавніх віків і стоїть до нашого часу як непорушна скала. Наша мова давніша за інші індоєвропейські мови. Це мають знати всі.

Відродження і використання української мови лякали і викликали жорстокий спротив царизму протягом 300 з лишком років. У відповідь на український спротив царизму у 1876 році прийняв Емський указ. Пантелеймон Куліш тоді писав: “Мужицька мова, ставши літературною, розколола імперію по саму серцевину”. Вони про це знали і знає сьогодні путінський режим.

Вже було сказано, що впродовж 350 років московський царизм, Російська імперія, комуністичний режим нещадно боролися проти української мови. Тому що вона, на їхню думку, розколювала руську націю, триєдний руський народ. Не давала можливість нас асимілювати. Освіта та інформаційний простір заповнювалися російською мовою.

Український та російський філолог Олександр Потєбня справедливо зауважив, що мова – це не лише основа нації. Мова – це життя нації, це захист нації, це державність нації.

Сильна особистість народжується і формується в середовищі національної, політичної єдності. Тобто – національної самобутності. Без мови ми не можемо сформувати національну еліту. Народ, який втрачає рідну мову, є розумово поневоленним.

З перших років незалежності влада не усвідомлювала значення української мови. Не усвідомлюють цього і сьогоднішні наші керівники. Не розуміють, що головний наш ворог – це Москва. А головний засіб боротьби з цим ворогом – це хрест і меч. Тобто українська духовність, українська єдність і сила.

Сучасна Росія, як правонаступниця царської та радянської Росії ніколи не відмовлялася від плану загарбання і знищення України. У таємній доктрині Росії були перші завдання автономізації та загарбання Криму, південно-східних областей. А потім – запровадження російської державної мови, подвійне громадянство і загарбання усієї території.

Провальним у питанні збереження і захисту української мови з боку нашої влади було те, як вона ставилася до освіти, поширення мови, захисту її на Донбасі та в Криму.

З 600 кримських шкіл лише 7 були українськими і 15 кримськотатарськими. Як можна не засуджувати політику Кучми і бандитського угруповання Януковича, які не дозволяли повернення кримських татар до Криму? Вони всіяко гальмували цей процес. Не давали їм ні землі, ні права осісти. І, тим більше, не піклувалися про розвиток української мови.

Напередодні російської експансії та загарбання частини України 80 відсотків нашого інформаційного простору належало російській мові, пропаганда російської культури. Лише 5% ефіру займали українські пісні. І сьогодні ситуація не набагато краща.

Пам’ятаємо, як знущалися з української мови, витісняли її зі школи, роблячи факультативний варіант. Значно зменшилася кількість годин з історії української культури. Сьогодні більшість українського народу не знає історії своєї культури, а не знаючи мови, не знаючи культури державу не побудуєш.

Загроза нашій державності була і залишатиметься доти, доки ми не захистимо українську мову, доки в нас не буде українського інформаційного простору і поки в нас не будуть при владі українці.

Сьогоднішню війну на сході України Росія називає громадянською, так само як громадянською називала війну 1917-1921 років. Насправді це війна не громадянська, а війна на знищення української ідентичності.

Кирило СТЕЦЕНКО,
голова Київської міської організації ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, народний артист України:

– Жива мова – мова усна. Це не применшує значення мови писемної. Але існує кількашарова будова мови у спільноті. І ця мова спільноту єднає. Дійсно, писемність створює статусовість і певну часову стійкість та тривалість. Та, на жаль, є мертві мови, які існують лише у своєму писаному вигляді. Тому наша боротьба безумовно за те, щоб українська мова існувала у нашому соціальному просторі на повну силу.

Для того, щоб Україна була українською, нам треба зробити такі речі:

Українськими мають бути канали масової комунікації – радіо, телебачення і кіно. А також комп’ютерні ігри, Інтернет, соціальні мережі.

Українську солідарність між би значно укріпити хорорий спів. Дуже загрозово, що російський реп став домінувати у свідомості нашої молоді. Ми недостатньо уважно ставилися до того суб’єктивного впливу мовленнєвого слова. А реп – це фактично мовленнєве слово, тільки організоване у ритм.

Усі форми живого спілкування – це виконання законодавства, яке регламентує офіційне мовлення, маю на увазі бізнес, корпоративну культуру. Бізнес не має отримувати ліцензію, якщо його корпоративна культура не гармонізована з загальнонаціональною корпоративною культурою.

І третє – це особистий вибір кожного громадянина. Тут я можу висловити тільки свою власну позицію. Як голова Київської “Просвіти” я розробив “Декалог українця XXI століття”. Одне з його правил – “Українцю, де більше двох – говори голосно і щасливо, бо ти впливаєш”.

Подивіться, як себе поведуть англієці та американці. Американці так, наче вони на сцені, англієці – тихенько між собою. Українці – європейська нація, виховані і себе не виставляють. Але якщо ми хочемо перемогти, то мені здається, що такі публічні форми поведінки мають працювати. Тому що є так звана мовчазна більшість. І для цієї мовчазної більшості потрібна психологічна підтримка, аби вона розуміла, що українська мова існує реально, а не тільки теоретично.

І з приводу нашої давньої дискусії про знання української мови. Є дилема – володіти чи вживати. Я радикальний прихильник другої – вживати. Я переконаний, що 99% володіють українською мовою. На жаль, не вживають.

Мені здається, що боротьба за українську мову – це боротьба за український світогляд. Ідентичність має бути усвідомленою, а мовні практики автоматичні. Це єдиний спосіб вистояти під впливом Російської імперії. Ми не мусимо мислити кордонами нашої України. Культурний та інформаційний вплив глобальний. І ті нації, які стають глобальними, виживають на глобальних теренах. А ті нації, які мислять тільки своїми маленькими територіями, програють націям великим.

Мирослава ВОВК,
доктор педагогічних наук:

– Хочу розповісти про ту роботу, яку реалізуємо разом зі

співробітниками Інституту педагогічної освіти для дорослих Національної академії педагогічних наук України. “Дія і взаємодія” – такий вектор нашої співпраці. Проводимо вебінари “Мовне багатство – мовна освіта”, “Професійна освіта XXI століття”, круглі столи “Ідеї Тараса Григоровича Шевченка в науково-освітньому процесі” та ін.

Ці заходи дуже важливі саме для молоді. Допомагають вселяти в душі майбутніх педагогів українознавчий світоглядний вектор, який вони потім понесуть в українську школу, університети, професійно-технічні заклади.

Активно співпрацюємо з Сумським педагогічним університетом імені А. С. Макаренка та Полтавським національним університетом імені В. Г. Короленка. Маємо багато напрацювань у науковому та науково-методичному плані. У нас дуже велика бібліотека, якою активно користуються студенти, науковці.

Повинні подивитися на становлення українознавчих студій в Україні як на цілісний, унікальний процес. Не можна сказати, що ми є лише частиною європейського простору. Ми унікальні у своїй культурі, освітніх та наукових напрацюваннях. Маленькими кроками на місцях у співпраці та взаємодії зможемо досягти зрушень у світогляді українців.

Володимир ЛУЦАЙ,
кандидат історичних наук:

– Ситуація щодо української мови сьогодні загрозово. Мені здається, що одним з головних чинників того, що вже сім з половиною років триває війна на сході України – це провал мовної політики української влади, якою передували тривала політика русифікації та асиміляції.

Якби була інша мовна ситуація, то цієї війни, швидше за все, взагалі б не було. Тому що анексія, зовнішнє втручання тоді б не знайшли підтримки серед населення. А якби ці ворожі акції все ж відбулися б, то вони б отримали відсіч, як це було приміром у Хорватії.

Через парадоксальну ситуацію, яка склалася після 1991 року, представники титульного етносу – українці, опинилися у нині окупованих регіонах на становищі національних меншин, мовні і культурні проблеми яких не задовольнялися.

Процеси обезличення, асиміляції, русифікації українців були передумовою того, що Україна в серцях цих людей не стала їхньою Батьківщиною. За таких обставин вони, звичайно ж, не виступили на захист України. А навпаки сприяли анексії і

зараз беруть участь у військових акціях ворога.

Там є велика група населення, десь 20%, які у повсякденні спілкуються українською мовою. А в невеликих населених пунктах Донецчини та Луганщини 10-15% усвідомлюють своє походження, розмовляють суржиком.

А багато з тих, хто приїхав на Донбас з Поділля та Полісся, тепер розмовляють російською, причому з акцентом, типовим для цих регіонів. Що свідчить про вдалі наслідки політики Росії щодо українського населення, чому сприяла і бездарна національна політика нашої влади.

Процес самоорганізації українців в єдину націю завершився у середині ХХ століття. Але в Криму і на Донбасі цей процес не завершився до початку російської агресії. Тому українська мова не стала для них етнооб’єднавчим, консолідуючим чинником, яким стає будь-яка мова для будь-якого етносу. Підтримка дій Кремля щодо анексії українських земель, розв’язання війни була для цих людей задалегідь вирішена.

Серед учасників бойових дій українською мовою спілкуються лише третина. Ще третина людей, на яких можна вплинути. Але щонайменше третина ставиться до мови байдуже. Навіть коли пояснюєш, дискутуєш, наводиш приклади, проводиш просвітницьку роботу. І за сім років ситуація майже не змінилася. Очевидно ми продовжуємо програвати війну на мовному фронті, а це небезпечно.

Ярослав ПІТКО,
голова Львівського об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка:

– Українці зазнали не тільки лінгвоциду, але й геноциду. Знищувалася не лише українська мова, але й її носії. Ситуація у різних регіонах різна. Це залежить від того як нищилися носії українства.

Щороку ми проводимо конференції “Мова – основа національної безпеки”, “Мова – державна основа”, в яких беруть участь науковці наших навчальних закладів – Львівської політехніки, Національного університету імені Івана Франка, Медичного університету та ін.

Напрацювали багато матеріалів. Нині наше завдання довести їх до тих, хто цього потребує. До молоді, політиків, державотворців. Маємо дбати про реалізацію Закону про українську мову. Нам цікаво знати, які заходи вживаються до тих телеканалів, що не виконують цього закону. Закон має бути один для всіх. У тому числі і закон про мову.

Ми провели моніторинг того, що робиться у Львові, на місцях. Маємо підготувати звернення до всіх інстанцій, від яких залежить дотримання українського законодавства.

Тепер щодо ініціатив Тараса Кременя про перейменування деяких населених пунктів. Вирішення цього питання залежить від органів місцевого самоврядування і від готовності громад. Це і є полем діяльності для обласних організацій “Просвіти”, які мають підіймати ці питання, готувати громадську думку, звертатися до органів місцевої влади.

Наша робота повинна бути скерована на моніторинг того, що робиться на місцях. Відповідно треба реагувати на всі порушення мовного законодавства. Маємо знаходити практичне застосування практичних речей.

Володимир НІС, український фізик:

– У кожній країні існує своє національне когерентне поле. Національне поле – це живий організм, який складає цілісність української нації. Він знаходиться не тільки на території України, а є глобальним.

Мова як квантова система – дуже чутливий організм. Кожен з нас відповідальний за створення цього когерентного поля. Якщо ми постійно мислимо, говоримо рідною мовою, то підсилюємо це поле. Якщо говоримо іншою мовою, зокрема російською, то підсилюємо національне когерентне поле іншої держави. І таким чином віддаємо свою життєву енергію ворогові. Над цим треба замислитися.

Я запропонував програму, яка б дала можливість активізувати це когерентне національне поле. Спочатку треба самому стати чистим генератором. Тобто перше правило – на території України розмовляй лише українською мовою.

Якщо до тебе звертаються якоюсь іншою мовою чи ти потрапляєш в інше мовне середовище, – стійко тримай свою когерентну хвилю.

Шукай українськомовні джерела. Навколо себе треба створити українську ауру. Це той зв’язок, який дозволяє підсилити когерентне поле – фільми, Інтернет, література. Якщо таких джерел немає (приміром відсутні деякі переклади світової літератури), то їх треба створити. І цим займається еліта української нації.

Вживання мови у кожній країні створює певну енергетику, певну когерентну хвилю. І якщо ми розглянемо всі мови народів світу, які виходять на планетарний рівень, це буде енергетичний спектр. Якщо у цьому спектрі не буде представлена українська мова, то це буде провал для всієї еволюції людства.

Треба, щоб ми плекали це енергетичне поле, розуміли, яку велику відповідальність несемо за його збереження.

Власн. кор.

Добротворча енергія слова Асоціації після прочитання книжок “Куди йдеш, Україно?” і “Свобода на барикадах” Миколи Григорчука

Василь ГЛАГОЛЮК,
кандидат історичних наук,
доцент
Василь ЛИЗАНЧУК,
доктор філологічних наук,
професор

У наш час від першої хвилини народження людина потрапляє в інформаційний бум. Її бомбардують різноманітні повідомлення, насичені певними судженнями про факти, події, явища, оцінками, схваленням чи осудженням поведінки, вчинків окремих осіб, людей, партій, суспільних організацій, властей, урядових структур тощо. Водночас постправда (брехня), фейки, антиукраїнські нарративи переполюють інформаційний простір України.

Як витримати цей натиск? Головним лікувальним засобом є Правда, що живиться доброчесними джерелами – історичними й сучасними. До інтелектуально багатих, емоційно добротворчих, морально чистих інформаційно-аналітичних джерел належать дві книжки доктора фізико-математичних наук, фізика-теоретика Миколи Григорчука “Куди йдеш, Україно?” (2020) і “Свобода на барикадах” (2021).

Ці книжки наповнені українською національною ідеєю державного самоздійснення, в основі якої – правдива інформація знань. Творче інформаційно-виховне комунікування Миколи Івановича – це відгуки, огляди, рецензії на актуальні твори письменників Марії Матіос, Віри Вовк, Романа Іванчука, Дмитра Павличка, Юрія Щербак, Богдана Гориня, Михайла Слабошпицького, Івана Корсака, Григорія Гусейнова, Василя Рубана, Ярослава Мельника, Софії Андрухович. У публіцистичних роздумах йдеться про деякі пам’ятні для українців події недалекого минулого та історичні постаті, з ними пов’язані. Спираючись на твір Івана Корсака “Вибух у пустелі”, М. Григорчук заглянув в історію створення атомної бомби. До цього великого проекту у США був причетний киянин Георгій Кістяківський, який знайшов спосіб приводу диявольської машини в дію. Услід за героями роману Юрія Щербак “Зброя останньої надії” М. Григорчук розмірковує над розробкою такої зброї на сучасному етапі розвитку Української Держави. Він також відобразив лихо від ядерної енергетики, зумовлене невмілим використання складних технологій. Для України воно обернулося страшною аварією на 4-му блоці Чорнобильської АЕС.

На прикладі життєвої дороги Митрополита Андрея Шептицького окреслено всю складність боротьби Галичини за свої релігійні переконання та за автономію краю, де стикалися агресивні інтереси Австрії, Пруссії та Польщі. У розповіді про Нестора Махна та його дружину Галину Кузьменко розкрито трагічні процеси, які відбувалися у ті самі часи в Центральній Україні, окупованій російськими більшовиками з допомогою змосковцаних українців. Оглядаючи життєві шляхи і творчий доробок таких талантів, як Віра Вовк і Святослав Горинський, М. Григорчук показав велич духовної національної сили українців навіть тоді, коли вони втратили зв’язок з рідною зем-

лею. Кожна оповідь Миколи Івановича відкриває, показує людні дороги до українського національного храму через її серце, в якому є Бог.

Надзвичайно хвилюючими є спогади Анни Урбанович, яку в жовтні 1947 року енкаведисти російського комуністичного режиму вивезли на Сибір. У довідці СБУ для комісії Верховної Ради України про ОУН і УПА (1993 р.) зазначено, що в період з 1944 до 1955 року з території західних областей України були виселені у віддалені райони СРСР 65906 сімей учасників ОУН, УПА (203662 особи).

...Анна Урбанович після жахливих митарств втекла із Сибіру, але без донечки. Наталочка померла 21 грудня 1947 року – дитячий організм не витримав сибірських випробувань. Після амністії Анна Урбанович довгі роки обходила сама без особливої опіки. Читала газети, слухала радіо, дивилася телевізійні передачі, регулярно відвідувала церкву. Була в курсі світових новин, мала добру пам’ять, багато знала цікавих фактів з історії Березовів, окремих родин, її інтересно було слухати. “Це би на волову шкіру не переписав, що я перейшла, – не раз казала. – Таке варто не забувати, бо щелепи Кремля весь час напоготові”.

Вірила в те, що українці відвоюють рідні землі у московських загартників. Обурювалася, коли російські посіпаки називали українських борців за волю фашистами, нацистами. Анна Урбанович не дожила до майбутньої Перемоги над новітнім ворогом – відійшла у краші світі 2 січня 2021 року. Ще за життя подбала про свій надмогильний пам’ятник. На ньому вона молода, разом із Наталочкою.

Роздумуючи над інтелектуальним романом Юрія Щербак “Час тирана. Прозріння 2084 року”, Микола Григорчук підкреслив, що життєвий досвід автора спрямував аргументований, аналітичний погляд на майбутні глобальні виклики, союзи і конфлікти, намагався спрогнозувати хід світової і національної історії та відповісти на запитання: хто ми, звідки й “куди йдеш, Україно?”.

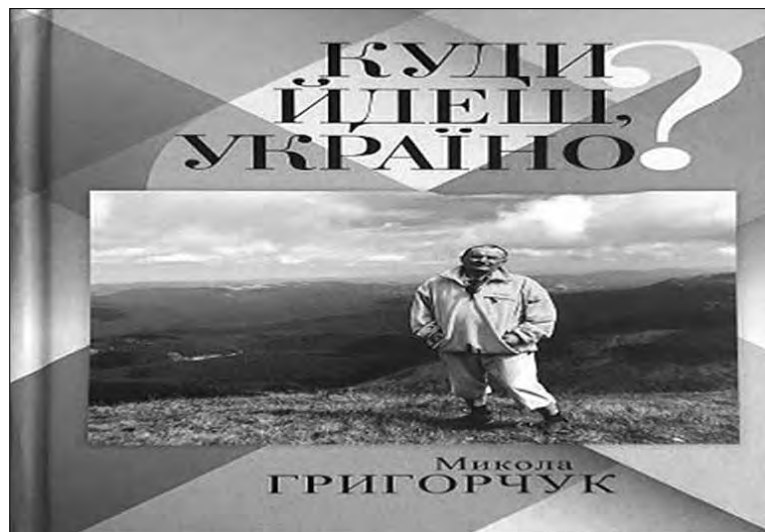
Миколу Григорчука найбільше турбує доля України, бо “Україна – це вічно киплячий казан Європи під високим тиском, який час від часу вибухає, і тоді летиться кров ріками”, бо “ми не тільки народ Плуґа, а й народ Шаблі”. Завдяки нашій войовничості (“українці вперті як у житті, так і в бою”) ми залишилися на своїй землі. Не раз втрачали свою

державність з огляду на те, що “наші люди схильні до анархії”, зневажають будь-які закони, за гасло мають “волю”, а не “свободу”, толерантні до всяких зайд. Ми швидше належимо до тих, для яких закон неписаний, ніж до тих, хто вірить різним законам і конституціям. Нам пасує “махновська волелюбність” і гоголівська роздвоєність душі, коли ми любимо все своє, але вірно служимо поневолювачеві. Юрій Щербак висуває здогад про те, що “ми, українці, програємо тому, що ніхто не хоче помирати за абстрактну ідею, зненавиджену державу, злодіїв у владі, поліцію, яка нещадно лупцює мирних протестантів”. Вустами героя Крейді автор припускає, що “ми збереглися як народ тільки завдяки нашій покорі”.

Юрій Щербак обмірковує можливості національної військової диктатури (на зразок Кемала Ататюрка) з “твердою рукою одного генерала”, “гармонізації демократії”, яка створила б можливості позбутися парламентської суті, “пустопорожніх обіцянок популістських блазнів і шулерів”, просування до влади “грошових мішків”, “жадібності багатьох партій”, здатних “грати за правилами”, які до певного часу “забезпечують їм перевагу”, зменшити розповсюдження віру-

су телевізійної та інтернетівської дебільності, відправляти “чиновників-недбальців на гауптвахту” із залученням до громадсько-корисних робіт, перевіряти учасників кримінальних угруповань на “детекторі думок та спогадів...”.

Микола Григорчук привертає увагу до основних положень доктрини побудови української міцної держави, про які мовиться у романі “Час тирана. Прозріння 2084 року”. Це такі: “державу слід будувати на принципах загальнонародного солідаризму і державного націоналізму”, “державою повинна б керувати політично нейтральна адміністрація менеджерів, яка має програмою її розвитку на найближчі 25 років”, “засоби масової комунікації не повинні перебувати в руках окремих монопольних політичних та фінансових груп”, “конфіскація несправедливо нажитих олігархами багатств”, “працюючі мають право на два голоси, пенсіонери – на один”, “державою має дбати про розвиток національної культури”. Повинно бути створене “державне агентство пам’яті, національного героїзму та історичної гордості”. Слід якомога далі відійти від російсько-радянської спадщини “несамовитих червоних бісів”, знищити всі комуні-

стичні символи згідно із законом “про заборону пропаганди комунізму і нацизму”. Тоді з народу приниженого, постколоніального і постгеноцидного “поступово виникає народ єдиної країни, народ гордий, такий, що вміє відстояти свою незалежність”. Наша найбільша цінність – єдність України в розмаїтті її земель. А гарантом єдності, об’єднувальною силою може бути сучасна, потужна Українська Армія. Вона буде утримувати від сповзання в яму дрібного політиканства, розбрату і розгулу корупції і може стати одним із головних гарантів державності та незалежності.

Інтелектуально-духовна, морально-естетична та інформаційно-просвітницька цінність гуманітарних праць Миколи Григорчука полягає насамперед в тому, що вони переконливо освітлюють шлях вироблення стійкого українського імунітету, національної ідентичності, розвитку і зміцнення Соборної Незалежної Держави у боротьбі з одвічним московським ворогом. Читаючи книжки “Куди йдеш, Україно?” та “Свобода на барикадах”, відчуваєш і розумієш трагізм і незламність духу триваллий час бездержавного народу, де панували безправ’я, приниження, голодомори, лінгвоциди, геноциди, етноциди, духовне, соціальне і політичне покріпачення.

Багатовікова героїчна боротьба національно свідомих українців завершилася відновленням незалежності України. Однак ще багато громадян України не позбавилися неволі духу, яка є суттєвою перепоною до національної єдності. Привернувши увагу до числа 223, М. Григорчук наголосив, що стільки письменників із 259 було знищено московським комуністичним режимом в Україні за 1930–1938 роки. Це був один із низки зловісних методів руйнування українства як цілості, знищення України. Нинішня суспільна, божиста місія інтелігенції – цілеспрямовано працювати, щоби повернути всім українцям національну історичну пам’ять. Бо лише на засадах національної пам’яті, моральних цінностей, доброчесності і доброчинства можна побудувати матеріально і духовно багату Українську Державу і відкинути у безодню популізм нинішніх владних чільників, на улесливих гачках яких ще й досі висить чимала кількість виборців.

Серед визначальних ідейно політичних чинників реалізації Національної Ідеї українського державотворення, про які мовиться у науково-публіцистичних працях М. Григорчука, виокремлюємо фундаментальні – мовний і релігійний чинники. Якравим прикладом для нас є Ізраїль і Польща. У цих державах абсолютізували мову і релігію і саме завдяки такому розумінню сутності державного будівництва і національної ідентичності всупереч ба-

гатьом труднощам досягають бажаної життєстверджуючої мети.

Отже, питання мовно-культурного, духовно-національного виховання в системі освіти, ЗМІ має бути на порядку денному функціонування законодавчої, виконавчої і судової влади. Бо руйнування української національної ідентичності різними методами не припинялося впродовж 30 років відновленої Незалежності України. Замість того, щоби спрямовувати інтелектуальні сили на формування автентичних українських національних цінностей, державні чільники досі нав’язують тезу про полікультурність, поліетнічність, природну російсько-українську двомовність. Багато слуг не українського народу, опежежисти, різні шарії, пальчевські, мураєви та інші фоби і словом не згадують, що за царської і советської московських імперій наплоджено 480 циркулярів, указів, постанов, ухвал, розпоряджень про заборону української мови – найголовнішого джерела української національної сутності, ідентичності. У нинішній надто складній суспільно-політичній, соціально-економічній, морально-психологічній ситуації не забуваймо надзвичайно важливу просьбу Олеса Гончара – берегти собори українських душ. Щоби не згасла ця заповідь видатного Українця, сумлінно, цілеспрямовано працює Микола Григорчук.

Наснажені глибоким змістом, світлою естетичною одухотвореністю праці Миколи Григорчука навestig відчиняють вікно у світ історичної та сучасної Правди, допомагають морально і духовно покаліченим українцям відчути, збагнути гібридне кремлівсько-путінське фарисейство, лицемірство про нібито якусь спільність між моксиельцями=московитами=росіянами і русичами=руськими=українцями – “спільну історію і спільні корені, нашу культуру та її духовні витокі, наші фундаментальні цінності та мову, що об’єднали нас назавжди ... спільність наших народів”.

Московські рашисти, душі яких залиті кров’ю українських патріотів, не вгавають скреготати зубами і отруйно волати, що вони восьмий рік воюють не зі своїм народом, а з фашистами, нацистами, націоналістами, бандерівцями (нинішніми мазепинцями і петлюрівцями), які окупували їхній Київ та інші міста “юга Великої Росії”, тому, мовляв, повертають своє.

Видатний український філософ Григорій Сковорода наголошував: “Віра – світло, що в темряві бачить ...”. Книжки фізика Миколи Григорчука “Куди йдеш, Україно?” і “Свобода на барикадах” осявають вірою у Перемогу над окровавленою багатовіковою московською темрявою.

Коломия – Львів

Галина ДЗЬОБА,
голова Тлумачького
РО “Просвіта” ім. Т. Шевченка,
Івано-Франківщина

Серед тих, хто активно долучився до творення Незалежності на початку 1990-х років, були члени Товариства української мови ім. Т. Шевченка, згодом “Просвіти”. Чи не найбільшим досягненням за роки Незалежності України Тлумачького рай-миськоб’єднання “Просвіта” є утвердження української мови в усіх сферах життя.

Члени первинних осередків домагалися, щоб у Народних домах, місцевих кафе надавалася перевага українській пісні, українській музиці. Старалися, щоб більшість родин мала українську газету з висвітленням життя району, області, України, а також просвітянські видання, що сповідають національну ідею. У багатьох первинних осередках проведено інтерв’ю про сучасний стан української мови, книжки, музики, кіно.

Сподвижницьку працю з утвердження нашої мови вели й ведуть учителі-словесники, зокрема, йдеться про щорічне про-

Хай горить той смолоскип...

ведення серед учнівської молоді конкурсу імені Петра Яценка з неординарним творчим підбором завдань, конкурсу імені Тараса Шевченка, учнівської творчості “Об’єднаймося, брати мої”.

Ще один цікавий проєкт – “Читай, дивись і слухай українське”, метою якого є пропагування всього українського. В рамках акції проводяться виставки-продажі української книжки, презентації нових видань за участю авторів, концертні програми, демонстрування українських фільмів.

Щодо суто просвітянських заходів культурологічного плану, то це насамперед Шевченківські святкування. Щороку проходить конкурс на найкраще читання Шевченкових творів – це спільна праця товариства “Просвіта”, “Молодої Просвіти”, Народного дому. Найкращі читці виступають на різних вечорах, беруть участь в обласному огляді-конкурсі.

“Просвіта” продовжує співпрацю з церквами, сприяючи викладанню катехизму в навчальних закладах. Спільно з цер-

квою проводяться урочистості та молебні біля пам’ятників, братських могил, пам’ятних знаків загиблим воїнам АТО/ООС. Започатковані зустрічі в духовних світлицях “Молитва – джерело світла і добра”. У багатьох селах створено церковно-просвітянські хори.

У багатьох осередках створено волонтерські загони, які діють під гаслом “Разом переможемо!”. Це матеріальна допомога, моральна та матеріальна підтримка воїнів АТО/ООС; сімей воїнів, які загинули, захищаючи Незалежність і територіальну цілісність держави; дітей воїнів АТО/ООС.

Волонтери “Молодої Просвіти” залучали молодших учнів до участі в патріотичних акціях “Напиши лист пораненому бійцю” та “Привітай воїна АТО/ООС з Днем захисника України”.

Уже стало традицією в День вишиванки та День прапора організувати в осередках флешмоби “Ми – діти твої, Україно!”.

Напередодні Дня Конституції в сільських бібліотеках відбулися

круглі столи, на яких просвіт’яни разом із громадськістю вели бесіду про історичний час створення Основного Закону, проблеми його реалізації в житті суспільства й окремого громадянина.

Щороку ми вшановуємо пам’ять жертв Голодомору (організатор – “Молода Просвіта”).

Традиційним уже став обласний конкурс імені Марійки Підгірянки.

Доцільно звернути увагу на проблему реалізації програми “Нова українська родина”, адже нині постало безліч питань щодо нових викликів: міграція, праця з роз’єднаними родинками, повернення духовності в наші села і міста.

Завершити хочу словами лавреата Шевченківської премії, Героя України, почесного голови “Просвіти” Романа Іваничука: “Просвіта” має жити вічно. В Україні ніколи не буде забагато світла цивілізації: в нових умовах нашого буття, в центрі просвіченої Європи – той смолоскип і та зоря хай запалають новим могутнім світлом – це не для засліплення сусідів, а для того, щоб вони побачили нас, зацікавились нами і визнали собі рівними”.

Хвала національній гідності мудрих людей!

Василь ЛИЗАНЧУК,
доктор філологічних наук,
заслужений професор Львівського національного університету імені Івана Франка

Вітаю творчо-адміністративних працівників “5-го каналу” і телеканалу “Прямий” зі створенням холдингу “Вільні медіа”. Ви чесно, привселюдно, свідомо продемонстрували свою українську національну гідність, державницько-громадянську позицію, сміливо, відверто, разом із Петром Порошенко і депутатами Верховної Ради з “Європейської солідарності” стали на прю із “зеленими” душителами свободи слова.

Надзвичайно важливо, що попередні власники віддали свої акції творчим колективам “5-го каналу” і телеканалу “Прямий” на виплату. Це свідчить про їхнє усвідомлення загрози, що нависла над свободою слова від володарів “слуг” не українського народу.

Відомо, що в демократичних, цивілізованих країнах світу телебачення і радіомовлення пройняті добродієм духом суспільства, тобто вони державотворчі, патріотичні, об’єднують громадян на мовно-культурних, морально-духовних принципах самовираження людини й нації. Людина не може бути вільною, коли підневільна нація. Загарбати, завоювати, поневолити українців всіма мерзенними способами прагне РФ. Кривавій кліщі Путіна допомагає п’ята промосковська колона в Україні. Тому продовжується поглиблення наступу на свободу українського слова й медіа.

Добре, що телевізійники “Прямого” і “5-го каналу” розуміють сутність свободи як усвідомлену необхідність, що свобода і відповідальність реалізуються у правдивому слові та зображенні, зумовлених порядності, професійності, національною позицією.

Іван Франко вважав соціально-небезпечним у журналістиці тип гіпокритів – лукавої, брехливої людини. Такі типи журналістів (на жаль, їх чимало) є найстрашнішими, адже калічать людей морально, духовно та інтелектуально. Вони використовують свободу слова в Україні для прислужування російським загарбникам, руйнування державницького мислення, розмивання духовно-національних цінностей, морально-психологічного приниження українських патріотів, Революції Гідності, видатних борців за свободу і незалежність України, політико-ідеологічного цькування українськості, насадження психології холопства, малоросійства й меншовартості.

Щиро бажаю усім творцям “Вільних медіа” невпинно, цілеспрямовано, у злагоді та єдності утверджувати своєю працею національно-добродійне призначення Свободи журналістського Слова.

Петро АНТОНЕНКО,
головний редактор Чернігівської
обласної газети “Світ-інфо”

Наш дірявий інформаційний простір

Чернігівському. *Водночас там доступні для перегляду до 30 російських телеканалів і для слухачів – чимало російських радіостанцій. На жаль, ми маємо проблему: це відсутність або нечіткий прийом вітчизняного телесигналу. І за останні роки ми не дуже успішно рухаємось до подолання цієї проблеми*” – зазначив В’ячеслав Чаус.

Представниці Нацради в області Ірина Сенченко додала, що сигнали від семи потужних російських передавачів на півночі Чернігівщини вільно приймаються на відстані 30–40 км від кордону. Натомість український телерадіо контент тут розповсюджують лише з двох точок. Допомогти в цій ситуації може розбудова державної телемережі МХ-7, що має покрити безкоштовним цифровим телебаченням близько 90% території України. За планами запроцює (наразі!) з весни наступного року. Але, як то кажуть, поживемо – побачимо.

Розвивається ще й інтернет-телебачення. Обласна держадміністрація розробляє пілотний проєкт за програмою Міністерства цифрової трансформації “Інтернет-субвенція”. Планується швидше підключення сіл до швидкісного оптичного інтернету. В області до інтернету під’єднують 457 сіл і 1531 соціальний заклад у селах. З тим, щоб у цих селах всі оселі отримали безкоштовний інтернет-зв’язок та інтер-

нет-телебачення за умови, що жителі відмовляться від прийому некодованих російських супутникових телепрограм і замінять це українським контентом.

Щоправда, і з цим питанням проблеми. Хоча інтернет-простір є важливим аспектом інформаційної безпеки, однак сьогодні він жодним чином не регулюється, наголосила Ольга Герасим’юк. “Поряд із традиційними медіа, такими як телебачення і радіо, які є ліцензіатами Національної ради, онлайн-середовище сьогодні – джерело пропаганди і фейків. Тому ще одним конкретним кроком у роботі щодо інформаційної безпеки регіону є прийняття закону “Про медіа”. І в цьому питанні потрібна активна робота всіх”, – звернула увагу голова Нацради.

Максим Онопрієнко зазначив, що Нацрада порушуватиме питання про внесення прикордонних районів Чернігівщини до територій з особливим режимом мовлення: “Це – звільнення від ліцензійного збору, можливість розпочати мовлення без конкурсних процедур”. Такий статус дасть можливість компаніям працювати за тимчасовими дозволами і, таким чином, забезпечити вітчизняним контентом жителів прикордонних територій.

А життя в умовах інформаційної агресії сусідів триває. Ось що повідомило Суспільне мов-

лення області: “20 російських каналів і жодного українського: що дивляться селяни? Це у селі Бучки на Новгород-Сіверщині, поблизу кордону з країною-агресором. Як каже місцева жителька Лідія Коломійченко, така ситуація склалася коли спочатку призупили аналогове мовлення, а потім закодували українські телеканали на супутнику. “Якщо це відключити, то у мене одні російські показують, а мені ж хочеться українських. Ось і купила. І тепер щомісяця сплачую по сто гривень щоб подивитися наші телебачення”.

Те саме у жительки села Михальчина Слобода Тетяни Стихилас. Щоб дивитися українські телеканали, вона встановила платну супутникову антену. Так зробила і частина її односельців.

На вежі в Новгороді-Сіверському стоять передавачі аналогового мовлення, які транслюють лише телеканали Суспільного. Решту українських телеканалів на півночі Новгород-Сіверщини та Семенівщини зловити важко.

Директор Чернігівської філії Концерну радіомовлення, радіозв’язку та телебачення Сергій Ковальов зазначає: “На цей час ми подали й реалізуємо програму щодо запуску МХ-7 – це державний мультиплекс, який повинен забезпечити мовленням у тому числі цей район... На опорі в Новгороді-Сіверському буде розташований передавач, залучений для мовлення в проблемних регіонах”.

Встановити цей передавач планують у травні наступного року. Він має охопити загалом шість станцій, у тому числі в Новгороді-Сіверському та Холмах. Також мають встановити додаткові опори для передавачів. Наразі Чернігівська філія Концерну очікує на надходження коштів, щоб розпочати роботи.

Що ж, чекаймо. А поки що селяни на півночі Чернігівщини можуть цілком безкоштовно, навіть цілодобово, дивитися й слухати Путіна і Лукашенка та їхній “інформаційний простір”.

Невипадково таку поїздку і виїзне засідання Нацрада провела на, по суті, прифронтовій Чернігівщині, принаймні, прифронтовій інформаційно. Адже інформаційна агресія Росії спрямована на регіон давно, і це явище тим потужніше, що більш млява відповідь нашої влади.

Свідчення тому – результати дослідження, проведеного на замовлення облдержадміністрації, які навів В’ячеслав Чаус. 243 населених пункти прикордоння Чернігівщини мають проблеми з прийомом цифрового сигналу загальнонаціональної телемережі. Із них 64 – у Корюківському районі, 93 – у Новгород-Сіверському, 86 – у

Ярослава РІЗНИКОВА,
лауреатка літературних премій
імені Григорія Сковороди та Івана Франка,
м. Одеса

“Від усієї країни Арабської шану для Русичів ти маєш”

Ця книга, без перебільшення, стала послом України у просторі й часі. Титульне Чотириєвангеліє було надруковане у 1708 році в сирійському місті Алепо для арабомовного світу коштом українського гетьмана Івана Мазепи. Воно містить присвяту меценату, написану Антіохійським патріархом Афанасієм III Даббасом.

Уповноважений із захисту державної мови Тарас Кремін, який доєднався до одеського обговорення онлайн, розповів, що вперше дізнався про існування арабомовного Євангелія від Надзвичайного і Повноваженого Посла України в Румунії професора Теофіла Рендюка, який вивчав молдавську частину життя славного гетьмана України і його смерті у 1709 році у Бендерах, а також епопею неодноразового перепоховання його тіла в румунському місті Галац.

Саме зусиллями Теофіла Рендюка у фондах Румунської Академії, найдавнішому науковому закладі цієї країни, вдалось повернути увагу до раніше невідомого для українців оригінального примірника “Євангелія” з подячними присвятами і подяками українському гетьману: грецькою мовою (на двох сторінках) й арабською (на п’ятьох) від Антіохійського патріарха Афанасія III Даббаса.

“О, високий пане, що перевищуєш усіх своєю високістю, Іване Мазепо, що охороняєш грані Руси, ти заслугував на хвалу від арабів, віра яких вища тих, що ганьблять їх і сміються з них. А тому, що слава твоя, безсумнівно, є стовп для віри чистої, виправдуєчої та святої, то ти даруєш їм з високости своєї, яко ласку, божественний текст в пречистій Євангелії”, — це фрагмент тексту арабською мовою.

А далі подано запитання-відповіді:

“З а п и т а н н я. О, хто буде нам за помічника і дасть цю чесну книгу, що обдарує освітою, має в собі добру вість і має словеса благовісткування Господа нашого Ісуса? Хоча з’ясувалося правдиве походження наше і найточніш встановлено, що ми є сини арабів, але по вірі підлягаємо ми всечеснішому престолу Антіохійському.

В і д п о в і д ь. Іван Мазепа, гетьман, той, що славився щедротами і істочав блага і милості: він піднісся мудрістю начальствування над Руссю Малою, віра котрої розквітла і вславилася; він вміщує в собі славу її і разом є честю для неї; він, що звеличив величність її вище від високости небесної; він від лишків властивих йому чеснот, що напувають душі, скоро вони запрагнуть, оголосив для нас своїм коштом дорогоцінну книгу на славу Господню з найбільшою ретельністю, що виявилася в нього. А тому, що обдарував він нас від щедрот своїх, нехай щедро прийде на нього довговічність!

Молитвеники за Вашу високу особу сонм священнослужителів та мирян православної віри, що мешкають в землях арабських”.

Наступна сторінка “Євангелія” містить слова вдячності Мазепі, висловлені патріархом Афанасієм грецькою мовою: “Шановний Іоанне Мазепо, від усієї країни Арабської шану для Русичів ти маєш. Вірний, як належить, вдосконалюєш себе, ревнителю без докорів, Святі слова Божі своїм коштом видаєш задля інших... Отже, ти дав життя Книзі Божій, забезпечивши її друк необхідними коштами...”.

Віршовою подякою патріарх возвеличує гетьмана, благословляє молитвою, підкреслює його чесноти. Промовисто, що у зверненні до Мазепи Афанасій Даббас називає гетьмана особистістю, “відомою своєю чистотою та святою вірою, яка подарувала арабам Боже письмо”, та “улюбленим нашим духовним сином”, що свідчить про глибоку пошану до Івана Мазепи.

Справді, було за що складати такий красномовний панегірик Івану Мазепі. Потужний політичний гравець свого часу, який тримав гетьманську булаву майже 22 роки, чітко усвідомлюючи роль релігії, на-

Євангеліє від Івана Мазепи

Про унікальне арабомовне Євангеліє, що з’явилося на світ завдяки меценатству Івана Мазепи понад 300 років тому, могли почути відвідувачі Музею української книги (Одеса), що діє в Науковій універсальній бібліотеці імені Михайла Грушевського. Присутнім також представили максимально точно факсимільне відтворення цього видання “Євангелія” з присвятою гетьману, добротинцю і просвітителю.

магався зміцнити Помісну православну церкву, посилити її роль на території Гетьманщини, що потрапила в 1686 році під управління Московського патріархату.

50 тисяч золотих і 30 тисяч дукатів — на відновлення палестинської Великої Лаври

Дослідники засвідчують, що власним коштом гетьман Іван Мазепа побудував 28 церков, монастирів і дзвіниць у Києві, Переяславі, Чернігові, Глухові, Лубнах, Гусятині, Дігтярях і навіть у Московії. Долучався до відновлення ще майже 20-ти. Найвідомішими з них були будівлі в таких монастирях, як Києво-Печерська Лавра, Пустинно-Миколаєвський, Братський Богоявленський, Кирилівський, Золотоверхо-Михайлівський, Чернігівський Троїцько-Іллінський, Лубенський Мгарський, Батуринський Крупницький, Петропавлівський, Домницький, Макошинський, Бахмацький, Каменський, Любецький; кафедральні собори у Києві (Святої Софії), Переяславі та Чернігові, церкви в Батурині, Дігтярівці та ін. Дарував храмам землі, ікони, вишукані іконостаси та оригінальні примірники давніх церковних книг.

А задля залучення підтримки християн арабського світу гетьман активізував відносини з Православним Сходом і надавав істотну підтримку патріархам Константинопольському, Олександрійському, Антіо-

хійському та Єрусалимському. Він пожертвував 50 тисяч золотих і 30 тисяч дукатів Єрусалимському патріарху на відновлення палестинської Великої Лаври преподобного Сави Освяченого. Ще подарував золоту чашу, лампаду і срібний вівтар вартістю 20 тисяч золотих та срібну тацю, що досі використовується під час важливих церемоній у храмі Гробу Господнього. За деякими відомостями, Мазепа жертвував гроші і на підтримку Коптської християнської церкви в Єгипті.

Крім того, Іван Мазепа разом із господарем Валахії Костянтином Бринковяну (1688–1714) та миргородським полковником Данилом Апостолом (1654–1734), стали головними меценатами друкарні Абдалли Саєга, що працювала в 1706–1711 роках у сирійському Алеппо, який тоді називали “Афінами Азії”. Для друку Євангелія арабською мовою в руки Антіохійського патріарха було передано 3000 золотих, і ще стільки ж — особисто. Саме тут побачило світ вже згадане “Євангеліє”, яке нині ми називаємо “мазепинським”.

До останнього часу було відомо лише про три примірники цієї книги з присвятою гетьману, нагадав Ігор Осташ — дипломат, правознавець, письменник, засновник цілої низки вагомих культурних проєктів: від Міжнародного фестивалю ретромузики імені Богдана Весоловського до встановлення першого на Близькому Схо-

ді пам’ятника Тарасові Шевченку в місті Баабда, проведення першого кінофестивалю в Лівані та створення фільму “Український Ліван”.

Знайшли стародрук, що вважався втраченим

Один примірник “Євангелія” з посвятою знаходиться в Бухаресті, другий — у Санкт-Петербурзі. Довгий час вважалось, що третій екземпляр, який зберігався у Церковно-археологічному кабінеті, створеному при Київській духовній академії, було втрачено в буревіях складної української історії. У 1925 році його описав літературознавець-історик Сергій Маслов. Утім, нещодавно, завдяки зусиллям Ігоря Осташа, київський екземпляр вдалось знайти. І не де-небудь, а у фондах Національної бібліотеки України імені Володимира Вернадського!

Київське Євангеліє містить також присвяту Антіохійського патріарха гетьману Мазепі. Переклад арабської частини панегірика на п’яти сторінках та грецькою на двох сторінках зробили 100 років тому два відомі сходознавці, перекладачі, які працювали в кабінеті арабо-іранської філології Історико-філологічної кафедри ВУАН, — Павло Никифорович Лозієв (1894–1981) та Тауфік Кезма (1882–1958). А вивіряв роботу своїх учнів академік Агатагел Кримський (1861–1942).

Понад те, Ігор Осташ протягом чотирьох років віднайшов ще 14 різних Євангелій, понад десяток алеппських стародруків, а також три унікальні Євангелія, видані свого часу книгодрукарні за кошти Івана Мазепи.

“На відміну від музейних примірників, ці Євангелія ще до останнього часу використовувалися священнослужителями, — зазначив Надзвичайний і Повноважений Посол України в Ліванській Республіці Ігор Осташ. — Це означає, що місія Мазепи досягла успіху, навіть через 300 років ми бачимо наслідки його благородної справи. Цей унікальний стародрук є свідченням процесів державотворення, що відбувалися на території України у XVIII столітті, та відкриває нові сторінки життя і діяльності одного з найпотужніших політичних діячів України, який ще три сторіччя тому у своїх діях ставив культурну дипломатію на чільне місце”.

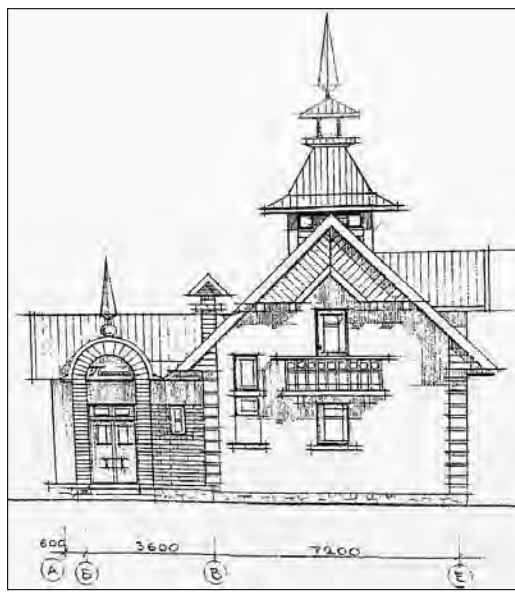
Щоб повернути пам’ять про діяння гетьмана на Близькому Сході, Посольство України в Лівані у співпраці з Фондом пам’яті Блаженнішого Митрополита Володимира на чолі з митрополитом Православної церкви України (ПЦУ) Олександром (Драбинком) за участі Національної бібліотеки України імені Володимира Вернадського вирішили створити максимально точно факсимільне видання “Євангелія” з присвятою Івану Мазепі. Півтора року над цим працювали науковці, три дизайнери, вісім технічних спеціалістів-консультантів, українські та арабські редактори й коректори.

Для видання накладу (200 примірників) підбирали максимально подібний до оригіналу папір кремовевого відтінку, щільністю 110 г/кв. м, за тактильними властивостями максимально ідентичний оригіналу. Сучасний відповідник — munken print cream, виготовлений у Північній Європі.

Для 150 примірників зроблено обкладинку зі штучної шкіри, для 50 — із натуральної. Тиснення золотом ідентичне до оригіналу, векторний малюнок для виготовлення кліше під нього спеціально до найдрібніших деталей перемальовувала дизайнер.

Факсимільне видання вже передано до національних заповідників “Софія Київська” та “Гетьманська столиця” (м. Батурин), Національної бібліотеки України імені Володимира Вернадського та інших музеїв. На початку жовтня “Мазепинське Євангеліє” презентували військовим і курсантам Одеської військової академії. Ігор Осташ пообіцяв, що найближчим часом такий подарунок з’явиться і в одеському Музеї української книги.

У Кременці на Тернопільлі будується Народний Дім

Кременецьке районне об’єднання Товариства “Просвіта” скликає громадян України і добродіїв усього світу долучитися до збору коштів на будівництво першого в Україні за часів її незалежності Народного Дому ПРОСВІТА в стародавньому місті Кременець.

Отримувач: БО Благодійний Фонд НАРОДНИЙ ДІМ ПРОСВІТА, ЄДРПОУ 42644114

Банк отримувача: АТ КБ “Приватбанк”, н/р UA 233387830000026004052536956

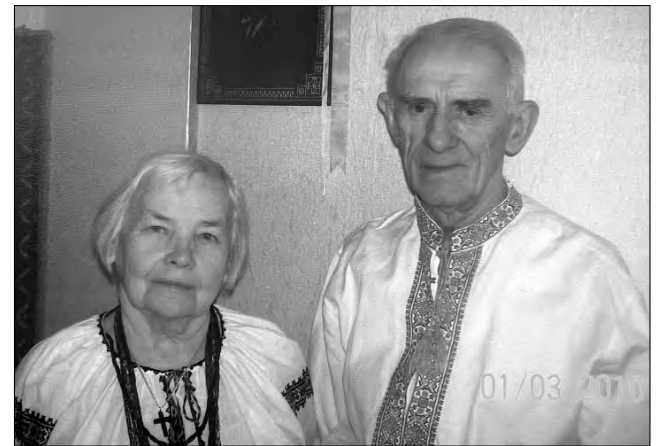
Лілія СЛЕДЗІНСЬКА,
голова Кременецького ВУТ
“Просвіта” імені Тараса Шевченка

Оксана ПРИХОДЬКО,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Рівне

Аристократ духу, або Добрий геній української книги

21 листопада 2021 року, у день Святого Архистратига Михайла, минув рік, як відійшов у засвіти Михайло Семенович Борейко – член Рівненської “Просвіти”, інтелектуал, патріот, невтомний ініціатор і рушій багатьох проєктів на благо України, добрий геній української книги.

Михайло Борейко з дружиною Євгенією Гладуною

Сподвижницька праця пана Михайла була жертвовою, безкорисливою й цілодобовою. У “Просвіті” відповідав за видавничу справу, зв’язки з громадськістю та формування книгозбірні. Можна укласти цілі томи, фіксуючи та описуючи всі найсмівливіші проєкти, започатковані та реалізовані невтомним просвітнянином. Проте хотілося б згадати про особливу сторінку його діяльності – книговидавництво. Любов до книги супроводжувала Михайла Семеновича впродовж усього життя, хоча за освітою він був інженером (землевпорядником). 54 книги – саме стільки Михайло Борейко встиг видати й перевидати за 22 роки (з 1998 до 2020 рр.).

Був вимогливий і вибагливий як до контенту, так і до видавництва, ретельно добирав ілюстрації на палітурки, знався на тонкощах книговидавництва. Запрошував до написання передмов та післямов відомих літературознавців М. Жулинського, С. Гальченка, В. Бородіна, Д. Дроздовського та ін. Довготривала дружба та міцні професійні контакти з Миколою Жулинським сприяли унікальному виданню незакінченого роману Уласа Самчука “Дермань”, що збе-

жав із бібліотеки українського книговидавця-діаспорянина Сидора Кравця. Гнівний антисталінський памфлет – передрук видання 1948 року (Новий Ульм, табір для переміщених осіб “Ді-Пі”) – Михайло Семенович підготував до 100-річного ювілею від дня народження трагічно загиблого українського патріота. Дочка Ю. Горліс-Горського Леся Янг (Лісовська), яка після загибелі батька потрапила з матір’ю за океан, була частою гостею у подружжя Борейків у Рівному.

Контакти Михайла Семеновича з українською діаспорою – окрема сторінка його книговидавничої біографії. Багаторічна дружба з родиною Боднаруків – Вірою та Богданом, засновниками Товариства української мови в Чикаго, – інспірувала перевидання низки рідкісних, заборонених в Україні книг, зібраних подружжям за океаном. Неодноразово Боднаруки надавали й фінансову підтримку книговидавничим проєктам пана Михайла.

Із книжкових видань і перевидань, ініційованих Михайлом Борейком, можна створювати антологію. Чільне місце посідає Шевченкіана: перевидання рідкісних раритетних примірників “Кобзаря”, літературознавчі та біографічні праці про Шевченка, белетристика. П’ять унікальних, скрупульозно селекціонованих та підготовлених до друку паном Михайлом перевидань “Кобзаря” побачили світ у 1998, 2001, 2004, 2014 та 2017 роках.

1998 рік завдяки титанічним зусиллям Михайла Борейка подарував українцям монументальне за науковим рівнем видання “Кобзаря” 1960 року, що вперше побачило світ у видавництві Івана Тиктора у Вінніпезі (Канада) й потрапило до подружжя Борейків із книгозбірні Сидора Кравця, яке він надіслав Рівненській “Просвіті” зі США. Цінність раритету – у передмові, розширених примітках та коментарях доктора Василя Сімовича. Розкішне видання в суперобкладинці вийшло 7-тисячним накладом і пережило ще два перевидання.

“Кобзар” 1840 року – унікальне позацензурне видання з російським алфавітом, примірник якого зберігається в науковій бібліотеці Санкт-Петербурзького університету. Його передрук пан Михайло приєднав 160-й річниці з’яви “Кобзаря” і 2000-річчю Різдва Христового.

Незвичайну історію перевидання має “Кобзар” із портретом і життєписом Тараса Шевченка, виданий у 1910 році в Петербурзі за редакцією В. М. Доманицького. Після виходу книга відразу була вилучена, оскільки

містила заборонені цензурою поезії Шевченка. Пан Михайло вирішив перевидати рідкісну книгу, довідавшись, що один із примірників зберігається в Національному музеї Тараса Шевченка в Києві. Рідкісну книгу вдалося роздобути з великими труднощами. Для цього до Києва був “відкомандирований” один із членів Рівненської “Просвіти” підприємець Григорій Петрук. Проте для нього ця місія виявилася нездійсненною: чоловік натрапив на відчайдушний опір на той час директора музею Сергія Гальченка, який категорично відмовився видати рідкісний примірник, з огляду на унікальність. “Залишаю під заставу “Мерседес” – дайте книгу”, – не відступав наполегливий просвітнянин. Проте Сергій Гальченко був непохитим. Згодом пан Михайло зробив письмовий запит на дозвіл передруку і все-таки домогся видачі книги. “Отакі мають бути хранителі музею”, – сказав пан Михайло й запросив Сергія Гальченка зробити післямову до перевидання рідкісного “Кобзаря”.

“Українські ночі або Родовід генія” польського письменника Єжи Енджеєвича – біографічний роман про Шевченка, переданий в Україну Вірою та Богданом Боднаруками. Написаний польською мовою, твір був перекладений українською Євгеном Рослицьким та видрукуваний у Торонто в 1980 році завдяки Науковому товариству ім. Тараса Шевченка. Щоб перевидати роман в Україні до 200-річчя від дня народження Шевченка, пан Михайло звертався до цього видавництва і брав дозвіл на перевидання книги. Фоліант на 660 сторінок накладом у 500 примірників профінансував Томаш Янік, генконсул Польщі в Луцьку.

З-поміж численних літературознавчих розвідок про Тараса Шевченка виокремлюється написана за радянських часів праця Марієтти Шагіян “Тарас Шевченко” з оригінальним і незаангажованим баченням Шевченка, яке виламується з канонічних традицій репрезентації письменника як забороненого пам’ятника чи “голомозої” ікони, поданих для читача з ідеологічним підтекстом. Заборонена в радянські часи праця викликала неабиякий інтерес у Михайла Семеновича, і він вирішив перевидати її до 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка. Видання побачило світ у 2014 році.

Авторка цієї статті мала високу честь бути запрошеною паном Михайлом до написання післямови до видання і підготувала наукову статтю до виступу на Шевченківській конференції в Петербурзі у 2014 році. Проте російська агресія і війна перекреслила амбітні наукові плани популяризації українського Генія сучасним росіянам.

Пан Михайло трепетно ставився до книг з дитинства (виховувався в проукраїнській родині на Тернопіллі), коли найкращим подарунком хлопчачою була не іграшка, а книжка. За словами Євгенії Гладунової, особливо тішили малого племінника книжковими гостинцями дядьки Петро й Микола – воляки УПА. Якось один із дядьків Петро Крутасевич (трагічно загинув у бою з московськими окупантами, підірвавши себе гранатою) подарував Михасеві зі своєї дитячої бібліотеки книжечку німецького письменника Вільгельма Буша “Стрілець Тріска”. Її пан Михайло перевидав для малих українців у 2020 році. Унікальність видання – у білінгвальності (текст надруковано українською і німецькою мовами) та гумористичних авторських ілюстрацій самого письменника. Тому так скрупульозно Михайло Семенович формувал і дитячий книжковий контент, добира-

ючи рідкісні, оригінальні, часто пригідницькі, а головне – патріотичні – книжечки для видання сучасним українським дітям. Повість “Маруся” Марка Вовчка (до речі, дитяча книжка пана Михайла, видана у Франції, стала бестселером), “Запорозький скарб”, “Княжа слава”, казка “Царівна-Жаба” з ілюстраціями студентки тощо – книги, видані для дітей.

Книговидавничу діяльність пана Михайла пов’язана і з низкою оригінальних видань, що побачили світ саме завдяки невтомному просвітнянину-бібліофілу. Це книжечка з текстами та нотами “Лемківські пісні у записах Ярослава Полянського”, які пан Михайло з великою любов’ю та ніжністю відстежував та добирав із часопису “Наше слово” (Варшава, 1980–1984 роки), адже кохана дружина Євгенія Гладунова – родом із того краю. Уперше опублікований переклад Андрія Содомори з латинської мови “Пісні про зубра” Миколи Гусовського (двомовне видання); унікальне перевидання набору поштових листівок 1911–1912 років, кошти від якого мали піти на спорудження пам’ятника Тарасові Шевченку в Києві (зведений аж у 1939 році); “Бандерівські пісні”. Не тільки автентичну, а й патріотичну видання сучасних письменників популяризував пан Михайло. Роман Святослава Праска “Здобути або не бути”, завдяки інтенціям Михайла Семеновича, був виданий у 2007 році до 100-річчя Романа Шухевича. Видання профінансували Віра та Богдан Боднаруки й попросили розіслати по всіх бібліотеках України. Перелік можна продовжувати...

Устиг пошанувати рідкісним, маловідомим в Україні виданням і Лесю Українку в 150-річний ювілей від дня народження мисткині. Невеличка книжечка серії “Слова на дорогу”, відповідник сучасному поклетбуку, – збірка поезій Лесі Українки “Терновий вінець”. Це факсимільне відтворення раритетного видання, надрукованого невеликим накладом спеціальним способом у таборі для переміщених осіб, серед яких було багато воїнів ОУН-УПА, у Мюнхені 1946 року. До збірки увійшли 25 унікальних поезій Лесі Українки, які не були опубліковані або почасти друкувалися в періодичних виданнях ще за життя письменниці. Раритет вважається літературною пам’яткою та справжньою знахідкою для колекціонерів рідкісних книг.

Титанічна, складна, часто терниста книговидавничу праця пана Михайла була водночас легкою і приємною. Адже поряд із ним завжди були ті, хто підтримував і допомагав, кому найбільше довіряв, шанував за професійність і надійність. Це, насамперед, друг і дружина Євгенія Гладунова, невсипущі просвітнянки Лілія Овдійчук (безвідмовна авторка першої та ще 11 передмов та післямов), Ангел доброти і людяності – світлої пам’яті Тетяна Сергіюк (редакторка і коректорка більшості видань), директор видавництва “Волинські обереги” Віталій Власюк, який терпляче виконував найвибагливіші вимоги пана Михайла, щоб зробити книгу досконалою.

Ось уже рік, як Михайла Борейка немає з нами, проте книги, підготовлені великим бібліофілом до видань і перевидань, і досі продовжують тішити читачів. Цьогоріч у Рівненській обласній бібліотеці для молоді відбулася презентація перевидання книги “Княжа слава” українського письменника, педагога, видавця, громадського діяча Антіна Лотоцького – останній дар від пана Михайла. Авторка цього матеріалу має велику надію укласти антологію із усіх 54 книг, виданих і перевиданих Михайлом Борейком, як взірць високого інтелекту, поєднання естетики й патріотизму, неборного Духу “науки, думки, волі”.

рігався в архівах Інституту літератури імені Тараса Шевченка. Пан Михайло, маючи унікальний хист дипломата, майстерно послуговуючись комунікативними стратегіями й тактиками, умів віднаходити меценатів для книговидавничих проєктів.

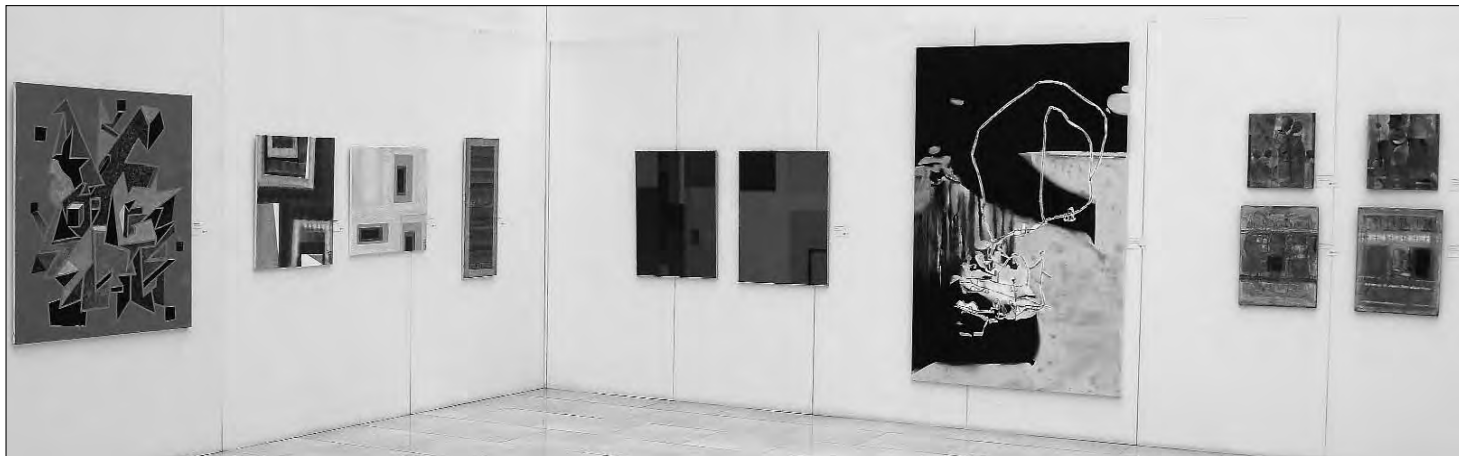
Книги, видані й перевидані паном Михайлом, – унікальні й знакові для України. Витончений смак гурмана-бібліофіла дивовижно поєднувався з гострою потребою культивувати національне, патріотичне, героїчне, що вистояло заборони й цензури. Це, насамперед, табуйовані в радянські часи видання, книги, видрукувані в діаспорі, а також художня література, історичні праці, різножанрові видання, що акумулюють ментальний код українців, тому, попри заборони й нищення, дійшли до читача.

Навколо видання кожної книги – особлива й неповторна історія, за якою – людські долі, вплетені в долю України. Багато книг намагався перевидати до знакових дат, ювілеїв, закорінених в історію нації та життєписів її героїв.

Першою ластівкою стала “Енеїда” Івана Котляревського, перевидання якої пан Михайло запланував у 1998 році – до 200-річчя виходу першокнижки. Унікальний примірник “Енеїди”, виданий 1922 року в Берліні, потрапив до рук книголюба через родича-офіцера, який вивіз раритетне видання як трофей із післявоєнної Німеччини. Михайла Семеновича вразила дерев’яна палітурка видання, інкрустована українським орнаментом. Проте найбільше збентежило те, що передмова упорядника – Богдана Лепкого – була вирвана з книги. Маючи на меті відновити втрачені сторінки, пан Михайло робить копії кольорових ілюстрацій та шле до Музею-садиби Івана Котляревського в Полтаві. На щастя, ще один рідкісний берлінський примірник “Енеїди” 1922 року там був. Звідти надіслали передмову Богдана Лепкого – і раритет готовий до перевидання! Зусиллями Михайла Семеновича було перевидано тисячу (!) номерних примірників. У домашній книгозбірні пана Михайла – № 000774. Книгу перевидували тричі. Післямову написав Микола Жулинський, а кошти дало Запорізьке ВАТ “Мотор-Січ”, директор якого, за спогадами дружини Борейка Євгенії Гладунової, наклав таку резолюцію: “В зв’язі з дефіцитом української літератури – издать!”.

1998 рік став знаковим для перевидання ще однієї книги – “Ave dictator!” Юрія Горліс-Горського, воєнка армії УНР, учасника національно-визвольних змагань у Холодному Яру. Книгу пан Михайло одер-

Сергій САВЧЕНКО,
художник, м. Одеса

**Вічність проявляє свій образ,
у безмірі якого потопляють
сумніви твоєї днини...**

Цей високий взірць набуває ознак базових характеристик у визначенні пріоритетів та критеріїв оцінки потенційних векторів, вкрай непростой динаміки сучасних процесів в українській культурі.

...Три виставки за проектом “У пошуку ідентичності”, відбулися по чергову у Палаці мистецтв, Національному музеї та музеї Івана Франка у Львові, наступна вже нині працює у чотирьох залах Національного музею Тараса Шевченка в Києві...

До виставки надали свої малярські твори запрошені мистці, а саме: Петро Гончар (Київ), Дмитро Стецько (Тернопіль), Андрій Ментух (Гданськ), Галина Новоженець (Львів), Віктор Погорелов (Харків), Роман Романишин (Львів), Сергій Савченко (Одеса), згодом — Ігор Романко (Львів), Оксана Андрущенко (Львів), Володимир Патик (Львів), Василь Химочка (Київ), Денис Струк (Львів), Іва Павельчук (Київ), Василь Сад (Одеса), Віктор Ігнат'єв (Одеса), Ірма Осадца (Торонто), Володимир Луцик (Львів), Денис Савченко (Лінець), Катерина Ганейчук (Луцьк), Лідія Боднар-Балагутрак (Г'юстон), Роман Яців (Львів), Костянтин Косаревський (Київ), Павло Ковач (Ужгород), Остап Патик (Львів), Петро Бевза (Київ), Люба Лебідь-Коровай (Львів).

Інтрига теми сприяла організації кураторкою Галиною Новоженець дискусійних круглих столів, за запропонованою нею темою: “**Національна ідентичність сучасного українського мистецтва: актуальність чи анахронізм?**”, за участі Наталії Космолинської, Ореста Голубця, Любові Кияновської, Сергія Савченка, Романа Яціва, Софії Король, Данила Ільницького, Богдана Тихолоза, Василя Косіва, Наталії Гумницької, Соломії Тимо, Наталії Самотос; зокрема (УКУ, квітень, 2019, модераторка — Соломія Тимо) з виступами Ореста Голубця, Романа Яціва, Павла Гудімова та Христини Береговської.

Згодом, реалізація проекту “У пошуку ідентичності” визначила, що він не може бути обмеженим часовими та просторовими порогамі...

У пошуках ідентичності...

Надзвичайно цікаву тему діалогу запропонувала пані Галина Новоженець, підкріпивши його формуванням візуального образу свого проекту.

Динаміка рухів у тому чи іншому векторі широкого поля українського арт-простору представляє собою гостроту контрастів, якими наповнена сама діалогова зона, і це певно може видаватися замінованим полем без карти можливого спасіння...

У пошуку ідентичності

Що ж несе загрозу в “розмиванні” критеріїв, завдяки яким можна звичати ознаку безкінечного культурного ланцюга, котрий зрощує все єдиною його природою?

На що націлена експансія сучасності? Чи не спричинить вона подій радикального вандалізму по відношенню до накопичених тисячоліттями культурних скарбів, які наповнювали образ української культури живим подихом сакральності?

Імпульсом, який акумулює енергію у векторі власної екзистенції, зі всією очевидністю виступає накопичений біль внутрішньої еміграції, який вже не одне покоління українського етносу запліднював душі та, врешті переходив у спадок сидячих в пустелі культурного ландшафту, витоптаного зайдами...

Вкотре спізнаєш вантаж задушливих догматів, що тугим зашморгом унеможливають глибоке, вільне дихання...

Усвідомлення цієї проблеми живить сподіванням, що кожне оновлення в Часі несе сліди невблаганного демонтажу стереотипів...

Кожна наступна мить у широкому маргінесі сучасності повертає лицем до неминучої проблеми вибору...

Діалог відбувається не стільки між сучасниками нової України, але він є процесом занурення у себе, в природі якого вміщені тисячоліття екзистенційного досвіду українців...

Здавалося би дивним, але Творчість, її непереборний оптимізм дає волю сподіванню, що прагнення конкретизує формат та спрямованість дій щодо гармонійного об'єднання такої різної України. Культура, зокрема візуальне мистецтво, стимулюватимуть своїм неповторним голосом, аби привести в омріяну цілісність великий ланцюг історичних часів...

Облаштуймо наш новий український простір на взірць того, як великі епохи формування етнокультурних архетипів та поневірянь боротьби зберегли й очистили знак української культури до набуття нею священного, заповідного змісту.

Чи увийдеш у новий день очищенням від відбитку на собі тавра неволі та уярмленого чужинцями часу, що прожив?...

...Чи не розірвеш ланцюг з минулого у майбутнє?

Заплідною простір бодай хриплим криком своєї душі...

Омріяна єдність – мислити український простір нерозривним у своїй історично-культурній спадковій цільності...

Вона і визначає важливу функцію культурного нашадку та надії на пасіонарність сучасника, його прагнення бути носієм упадкованого світла рідної культури...

Оптимізм і надії може дати неупередженість погляду на пасіонарну складову українського суспільства, що сприяє бачити лідера...

Ознака нашої долі в усвідомленні особистістю місіонерського призначення своєї природи...

Чекаємо охоплення проектом максимально широкого поля українського ареалу...
Листопад 2021

Якої Європи прагне Україна?

Юрій КИСЕЛЬОВ,
доктор географічних наук, професор,
член правління Луганського обласного
об'єднання ВУТ “Просвіта”
ім. Тараса Шевченка, м. Умань

Першого листопада відзначався День Європейського Союзу – саме цього дня 1993 року набула сили Маастріхтська угода щодо поглиблення європейської економічної та політичної інтеграції. Наскільки важлива ця дата для України, багаторічної “сусідки” ЄС, більшість членів якого, практично незмінно підтримуючи нашу державу на словах, усе ж утримуються від підтримки дієвої й заморожують процес вступу до Євросоюзу нових членів? І чи маємо сьогодні вповні ту об'єднану Європу, про яку мріяли батьки-засновники цієї ідеї? Європу в розмаїтті корінних націй, культур і мов? Та й чи багато кому відомі імена творців ідеології Пан'європи?

Спробуємо відповісти на ці запитання крізь призму вельми поширеної, але вкрай недолугої тези про те, що ми, мовляв, ІДЕМО до Європи. Панове, чи вичили у школі географію? В якій частині світу розташована Україна? І чи не тут – за однією з версій – центр Європи? Отож. “Іти” до Європи – все одно, що ломитися в прочинені двері. Україна – попри всі зміни міжнародної обстановки та політичної кон'юнктури – В ЄВРОПІ. Іманентно. З усіма своїми етнічними, культурними, історичними особливостями, так само, як і будь-яка інша європейська держава. І не вина українців, а брак політичної волі тієї частини очільників євроінтеграційного процесу, що стоять на позиціях матеріалізму, лібералізму й дехристиянізації, в тому, що наша держава – досі поза межами Об'єднаної Європи. Часто Україні дорікають корупційністю державних чиновників. Але пробачте, хіба давно від гучних корупційних скандалів здригалися економічно й соціально найрозвинутіші країни – Італія, Німеччина, Франція?..

Один із багаторічних депутатів Європарламенту, австрійський консервативний політик і нащадок імператорської династії Карл фон Габсбург, який чимало інвестував у розвиток українських масмедіа, послідовно й упевнено стверджує, що Україна, як європейська країна, мусить перебувати в Європі й політично. Особливо при цьому він наголошує, що наша держава протистоїть грізному російському агресорові, який до Європи якраз не належить – ні територіально, ні історично, ні ментально. Водночас він, вірним старожитнім європейським традиціям, як і колись блаженний Понтифік – Папа Іван Павло II, наполягає на християнському корінні Європи як основі її духовності. Але, на превеликий жаль, справжніх аристократів духу мало хто слухає і чує...

У своїх статтях та інтерв'ю Карл фон Габсбург часто згадує засновника пан'європейського руху графа Ріхарда Куденгофе-Калергі. Саме він ще на невідбудованих руїнах Першої світової війни закликав уряди й громадськість європейських країн до єднання задля недопущення нових воєн. Об'єктивно кажучи, в ті жорстокі часи його заклик не міг не залишитися голосом волаючого в пустелі. Несправедливо забутий він тепер – у час, коли, здавалося б, ідея європейської єдності йде переможною ходою. Але Куденгофе-Калергі писав про Пан'європу, базовану на християнській традиції, чого, власне, й не сприймає більшість нинішніх бюросельських інтеграторів.

Чи потрібна євроінтеграція України? Очевидно, так. В умовах багаторічної російської агресії іншого вибору просто немає (які компліменти Китаю не роздавав би дехто з теперішніх “зелених” “вождів”). Але Європа має бути не космополітична, ісламізована чи атеїстична, а національно й культурно розмаїта, відкрита для всіх держав, розташованих на субконтиненті.

Ольга РУДАНЕЦЬ, заслужена працівниця культури України, членкиня НСТДУ, учасниця експертної ради фестивалю, м. Коломия

Театральний тиждень у сузір'ї Марії

У Київському національному академічному драматичному театрі ім. Івана Франка на Камерній сцені ім. Сергія Данченка відбувся XVII Міжнародний театральний фестиваль монодрам “Марія”.

Велике пізнається з відстані — ця крилата фраза ще раз переконала авторку цих роздумів в тому, що правдиві, об'єктивні оцінки цієї події — ще попереду. Така різнобарвна й вельми насичена програма потребує уважного і неупередженого заглиблення від кожного, хто мав щастя пройти всі кроки: від першого до завершального; побачити і відчувити все, що намагались донести до публіки актори й режисери, речники та доповідачі і, головне — організатори фестивалю.

Наповнення фестивалю різноплановою мистецькою палітрою вражає і захоплює: розгорнуті три художні виставки — “Марія” (з фондів Музею Марії Заньковецької), “Франківці грають Івана Франка” (з фондів Музею театру ім. Івана Франка), виставка картин народного художника України, лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка Валерія Франчука. Відбулись також три публічні дискусії: прес-конференція, науково-мистецька конференція “Магія культури”, круглий стіл “Полілог діячів театральної культури” — саме цей факт дав підставу директорів — художньому керівнику Національного театру ім. Івана Франка Михайлові Захаревичу визнати, що фестиваль переростає в науково-творчу лабораторію. Глядачі мали змогу переглянути 15 різних вистав, як з участю іменитих майстрів сцени, так і тих, хто ли-

ше торує собі шлях до високого мистецтва.

За всім цим стоїть велика подвижницька праця дружного гурту організаторів, які завжди відчувають підтримку і сприяння першої людини в театрі — директора — художнього керівника Михайла Захаревича. Душею і мозковим центром цього гурту подвижників-однодумців є народна артистка України Лариса Кадирова. Як згадувала у своєму виступі керівниця літературно-драматургічної частини театру Наталія Пономаренко, у 2004 році, коли з ініціативи Лариси Кадирової започаткували фестиваль, лише двоє людей вірили в нього — це незабутній Богдан Ступка і, власне, сама ініціаторка. А за 17 років фестиваль засвітив так багато імен українського і світового театрального мистецтва, запалив так багато нових зірочок на небосхилі Мельпомени, подарував так багато емоцій і вражень всім, хто мав за честь бути його учасником або причетним чи просто глядачем.

Вкотре захоплююсь і дивуюсь унікальному таланту Лариси Кадирової, не тільки акторському, а й людському. З такою любов'ю і трепетом вона представляла кожного учасника, для кожного знаходила особливі, лише йому адресовані, зворушливі слова; так вдало зауважувала, здавалося б, якісь вторинні деталі, підносячи

їх до визначальних; у такому добродушному гуморі намагалась передати цілком серйозні думки, оцінки, висновки і узагальнення, що в сукупності це все створювало унікальну атмосферу домашнього затишку. Тож кожен мимоволі відчував себе учасником якогось родинного дійства, незалежно від того, приїхали вони з Ізраїлю, Польщі чи Коломиї. У цьому контексті цілком оправдано ліричним лейтмотивом фестивалю звучить знаменитий посил Ірини Вільде “Люблю любити любов”.

Ця подія надихає любов'ю від першого до завершального акорду. А це сьогодні так важливо, адже в час різних трансформацій і пошуків, як ніколи, потрібна проєкція на постаті, імена, таланти, особистості, які переживають

віяння й епохи і залишаються в культурній і духовній скарбниці людської спільноти чистими, незамуленими острівцями справжності і неповторності. І кращого формату для їхньої візуалізації до людського сприйняття, як моно-вистава, годі вигадати.

На цьогорічному фестивалі майже зримо відчувалась присутність Лесі Українки та Івана Франка, Марії Заньковецької та Соломії Крушельницької, Василя Стефаника і Леся Мартовича, Агатангела Кримського і Миколи Вороного, Івана Миколайчука і Миколи Вінграновського, Шарля Бодлера і Фрідріха Дюрренматта... Богдана Ступки, Іри Маланюк, Івана Драча, Івана Дзюби... Все це і наповнило зміст і програму фестивалю: чи то в окремих

моновиставах, чи в надзвичайно цікавих доповідях на конференції, чи в презентованих книгах.

Тільки такий загальний короткий огляд того, що відбулося за тиждень в стінах головного українського театру, дає підставу стверджувати про надзвичайну вагу події і доконечну потребу продовжувати і розвивати фестиваль “Марія”; про необхідність державної підтримки таких важливих проєктів; про потребу зацікавленості з боку театрознавців і медійників. Я апелюю до власників і керівників провідних телеканалів, адже в погоні за політичними інтригами та інтрижками, “смачними” розкрутками пліток і чуток, інколи бездарних і низькопробних шоу з їхнього поля зору випадає дуже важливий пласт високого мистецтва, яке і робить людину людиною.

Окремої розмови заслуговують вистави, представлені на фестивалі, в яких поруч із атлантами театрального мистецтва, іменитими акторами і режисерами знаходять своє мистецьке самовираження підмайстри, засвічуються нові імена; дискусія у форматі науково-мистецької конференції з участю іменитих науковців і митців: Тараса Кременя, Лариси Брюховецької, Валентини Ковальської, Надії Кукурузи, Юрія Ковбасенка, Михайла Захаревича, Сергія Борщевського, Юрія Коваліва, Ярослава Гарасима, Миколи Васьківа, Наталії Пономаренко, Миколи Жулинського, Дмитра Дроздовського; ініціативи та нові ідеї, народжені в рамках фестивалю. Але це вже будуть теми наступних сторінок із щоденника фестивалю...

Перший Міжнародний мистецький фестиваль “Код Ступки”

До 80-річчя легендарного українського актора

У Києві 19–21 листопада відбувся Перший Міжнародний мистецький фестиваль “Код Ступки”, країною-гостею якого стала Грузія. Під час фестивалю пройшли неймовірно цікаві зустрічі на різних майданчиках міста та на сцені Театру Франка — акторів і музикантів, художників і режисерів, які презентували своє мистецтво різними мовами, різними кольорами й звуками, але одним КОДОМ, який прагнув розкрити КОД людини, глибинне ество світу у величому мистецтві.

Ідея створення Першого Міжнародного мистецького фестивалю “Код Ступки” не випадкова, адже десять років тому, у 2011-му, Богдан Ступка неодноразово озвучував необхідність започаткування міжнародної платформи, у межах якої Україна стала б місцем знайомства з театральною культурою країн Закавказзя, Балтії та Польщі. Ініціаторами фестивалю є продюсерка Ірина Батько-Ступка та “Фонд Богдана Ступки”. Богдан Сильвестрович вважав, що обмін саме з цими країнами розширив би оптику сучасного театру.

Богдан Ступка був не лише геніальним актором, а й людиною, яка об'єднувала культури та країни. Він знайшов універсальну мистецьку мову, представлену через психологію створених образів, невербальні й вербальні засоби, які на сцені чи в кіно виявляли код Ступки. Кожна роль Актора — це повнота буття в усіх з'явах, мистецький мультiversum, який поєднував код музики та пластики, зорової образності й психологічної глибини.

Цього року, як вшанування

пам'яті Богдана Ступки, спільний мистецький простір під час фестивалю створювали митці України та Грузії. На сцені Національного академічного драматичного театру ім. Івана Франка виступили: чудовий Тбіліський колектив “ХОРАЛ”, наша гордість — Національний народний хор України ім. Григорія Верьовки — і популярний нині етноджазовий колектив DUDU Band (Україна — Грузія). Проте одним із головних акцентів першого дня став показ вистави театру ім. Шота Руставелі “Кінець гри” в постановці генія сучасності Роберта Стурра з Давидом Уплісашвілі, Гога Барбакадзе, Леваном Берікашвілі, Наною Пачуашвілі в ролях. Вистава “Кінець гри” за п'єсою Семюеля Беккета, яка в інтерпретації грузинського режисера-філософа Роберта Стурра набула на сцені театру шекспірівського масштабу, колориту, сили почуттів і градусів емоцій — про останні хвилини існування світу.

Якось глобальна катастрофа знищила цивілізацію, живими залишилися лише четверо, і їхній кінець теж близький. Як поведуться люди перед смертю: чи приймуть її гідно, чи втратять людську подобу? І що буде далі? Відповідь була у Гамлета: “Далі — тиша”. Але для Стурра, схоже, висновок не такий нещадно однозначний. “Кінець гри” присвячений пам'яті видатного композитора Гі Канчелі, багаторічного співавтора та друга Роберта Стурра. Разом вони створили десятки спектаклів, зокрема всього Шекспіра і всього Беккета. Музика “Маєстро тиші”, як називають Канчелі, прозвучала і в цій виставі.

Серед заходів фестивалю — кінопокази “Ступка: ретроспектива” в кінотеатрі “Ліра”. Глядачі змогли безкоштовно переглянути такі фільми, як “Білий птах з чорною ознакою”, “Осяяння”, “Із життя Остапа Вишні”, “Молитва за гетьмана Мазепу”.

А в галереї “Vakulenko art con-

sulting” відкрилася спільна виставка робіт художників України та Грузії під назвою “VynoGrad: колір достиглого міста” за участі Владислава Шерешевського, Юрія Вакулєнка, Миколи Журавля, Петра Лебединця, Матвія Вайсберга, Анатолія Криволапа, Давида Шарашидзе, Темо Свірелі, Руслана Агірбі, Гіі Миминошвілі, Бадрі Губіанурі, Тамаза Аваліані.

Під час фестивалю в театрі “Сузір'я” презентували збірку “14 GB”. Проєкт, що викликав резонанс в англomовному й пострадянському світі: культурологи й теоретики літератури називають його гімном теперішньої Грузії. Для України такий проєкт — спосіб побачити *Іншого*, котрий переживає досвід війни, прагнучи явити світові нову ідентичність.

“14 GB” — проєкт міжмистецький, але й універсальний за своїм філософським значенням. Це текст про любов, яка перемагає насилля; сміх, який перемагає несвободу; правдивість, яка перемагає диктаторів. Це нова історія Грузії, розказана мовою різних жанрів мистецтва. Артисти нового покоління розповідають про травматичне минуле — 14 репрезентацій на 1 гігабайт про події в Абхазії. Під час презентації відбувся справжній інтелектуальний полілог, інспірований проєктом

“14 GB”. Участь у ньому взяли й сучасні грузинські інтелектуали, зокрема, Іване Мchedладзе із Тбіліського державного університету імені Іване Джавахішвілі та науково-дослідного Центру україністики імені проф. Отара Бакаїдзе. Війна — досвід, який неможливо пережити наодинці. Сьогодні Україна і Грузія — країни, які переживають у ситуації осмислення досвіду мілітаристського протистояння, вибудовуючи для світу нову пост-постмодерну ідентичність як заперечення тези Ф. Фукуяма про “кінець історії”. “14 GB” — текст, який показує, що історія Грузії триває й потребує свого сучасного осмислення.

Міжнародний мистецький фестиваль “Код Ступки” так сміливо поєднав театр і кіно, маллярство й музику. Представники царин мистецтва з різних країн світу говорили спільною мовою — мовою сценічного буття, якою говорив Богдан Ступка. Він — Легенда. Він об'єднав культури й країни. Він знайшов універсальну мистецьку мову, представлену через психологію героїв, невербальні й вербальні засоби, які в кожній ролі на сцені чи в кіно виявляли код Богдана Ступки.

Матеріал підготувала
Ганна ОБОРСЬКА

Наталія ГАТАЛЬСЬКА,
музейниця, просвітянка,
Затурці Володимир-Волинського р-ну
Волинської обл.

Музейник лицарського чину

Лицарство завжди було притаманним справжнім українцям. І не лише представникам нашого великого народу за їхньою кровною спорідненістю з нацією трударів, а й вихідцям з інших націй, які присвятили своє життя Україні. І таких прикладів у нашій історії достатньо.

Лицарем української ідеї, самовідданим борцем за українську державність був наш видатний крайнин, поляк за походженням, воїн честі, гідності й невідкупності В'ячеслав Казимирович Липинський. Лицарський дух Великої України дістався у спадок багатьом волянинам, які і в часи колишніх воєн, і нині сповідують ідею незалежності України.

Гідним послідовником свого кумира є затурчанин з діда-прадіда, багатолітній завідувач Затурцівського меморіального музею В'ячеслава Липинського, нині його старший науковий співробітник, відомий волинський краєзнавець і громадський діяч Віталій Григорович Кушнір, який 18 листопада цього року відзначив своє 70-ліття.

Життєвий шлях подвижника розпочався у волинському селі Затурці біля витоку однієї з найбільших річок краю Турії, на батьківщині В'ячеслава Липинського і Галшки Гулевичівни. У великій родині Григорія і Надії Кушнірів, у якій було дев'ятеро дітей, Віталій ріс в атмосфері взаємної любові й поваги, серед розкішного батьківського саду і великої пасіки, традиційних ремесел та книг. Дитинство, як у кожного, народженого незадовго по війні, було босим і не завжди ситим. Скибка хліба, посипана сіллю, кухлик молока – і бігай собі цілий день з ровесниками по дорозі, де пилюки по кісточці, зіймай кураву до небес. До першого класу прийняли, коли ще не було й семи років, адже старші брати і сестра зарекомендували себе зразковими учнями. Та разом із навчанням розпочались і “пастуші університети”: спочатку гуси, потім – корови.

У школі навчався добре, особливо цікавився точними науками, тому після закінчення Затурцівської десятирічки вступив до Львівського сільськогосподарського інституту на механічний факультет. Отримавши диплом інженера, за скеруванням вишу поїхав на Волинь, у містечко Турійськ, до ріки свого дитинства Турії. Трудову діяльність розпочав інженером-інспектором район-

ного управління сільського господарства. Після одруження й народження дочки був призваний до війська: служив у залізничних військах на півночі Росії.

Повернувся до цивільного життя вже на Прикарпатті, звідки родом дружина. Там працював головним інженером колгоспу, інженером-проектантом Дрогобицького комплексного відділу науково-дослідного і проєктного інституту УкрДІПрОНДІ-нафта. Тоді ж привіз у Затурці новину: виявлене родовище газу неподалік рідного села будуть розробляти. Вже на посаді головного інженера радгоспу “Правда” (Затурці Локачинського району) їздив до Кабміну за дозволами газифікувати державне наслідницьке господарство в рідному селі. Деякий час працював заступником голови Локачинської районної адміністрації.

І нарешті – робота, що надала сенсу його життя: музейна справа. Такій несподіваній, здавалось би, зміні занять послужила громадська діяльність, до якої Віталій Григорович і раніше був небайдужим. Ставши організатором осередку Народного Руху України в рідному селі й районі, активно боровся за утвердження української незалежності, разом із однодумцями впорядковував територію колишнього польського цвинтаря з місцем поховання В'ячеслава Липинського, організував перші мітинги та вечо-

Доповідь В. Кушніра на науковій конференції. 2018 р.

ри пам'яті видатного земляка. Був одним із ініціаторів спорудження в селі будівлі нового храму та активно боровся за єдність громади парафіян у лоні Української православної церкви Київського патріархату. Оскільки зацікавлення історією було з дитинства (у родині зимовими вечорами любили читати вголос книги історичної тематики), то доля вказала шлях, яким повинен був іти далі.

Двадцять чотири роки Віталій Кушнір працював на посаді завідувача відділу Волинського краєзнавчого музею, з них понад вісім очолював колектив ентузіастів, учасників створення Затурцівського меморіального музею В'ячеслава Липинського. Керуючи закладом, постійно організував поповнення й збереження музейних фондів, удоскона-

лення тематичної структури експозиції, проведення круглих столів, читань, конференцій, різноманітних культурно-мистецьких заходів, упорядкування музейної території.

Віталій Григорович – зацікавлений скрупульозний дослідник, автор багатьох науково-популярних статей, активний учасник історико-краєзнавчих конференцій, блискучий лектор та екскурсовод, гостинний господар музейного закладу. Він великий трудівник не лише в інтелектуальній царині, а й на полі, в саду, бо не боїться найчорнішої роботи як істинний син хліборобів. Людей захоплює його безкорисливість, щирість і доброзичливість. Часто відвідувачі музею подивовані високим інтелектом, ґрунтовними знаннями екскурсовода, його багатим, образним мовленням.

Активна життєва позиція, ініціативність, нетерпимість до брехні, фальші, несправедливості, невігластва і хамства неуків, свавілля і зверхності “власть імущих” часто призводять до конфліктів з місцевими чиновниками. Він – воїн честі, борець за право вільної людини в нашій країні мати громадянську позицію і відвагу висловлювати власну думку. Свіжий приклад – боротьба проти порушення керівниками громади екологічного законодавства і порятунок від руйнування заповідного урочища з відомим джерелом “Безодня”. Пан Віталій не переймається тим, що недостатньо пошанований керівниками. Зініційований і виплеканий подвижником музею він вважає своєю найбільшою відзнакою.

Віталій Кушнір – активний член Всеукраїнського об'єднання “Свобода”, невтомний просвітянин, організатор та учасник художньо-мистецьких заходів і мандрівок музейним колективом пам'ятними місцями України. Майстерно віршує, бо відчуває і любить рідне слово.

А якщо додати, що він хороший сім'янин, авторитетний батько (обоє дітей закінчили школу із золотою медаллю), улюблений дідусь п'ятого онука, доброзичливий товариш і родич, дбайливий господар ошатної садиби – то портрет буде майже довершеним.

Доля відміряла ювіляру вже чимало віку, проте швидка хода, впевнені рухи, блискуча пам'ять, гостре перо, плани щодо вдосконалення та перебудови експозиції музею, нестримне бажання пізнавати, натхнення у праці свідчать про ще довгі життєві і творчі дороги попереду.

Колектив музею біля пам'ятника В'ячеславу Липинському. Затурці, 2012 р.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!
ПЕРЕДПЛАТА—2022

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 66

на 1 місяць	28 грн 14 коп.	на півроку	152 грн 84 коп.
на 3 місяці	79 грн 42 коп.	на 11 місяців	276 грн 54 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),

Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК

Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosivity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

